

Hátrányos helyzetű tehetségek segítségéről szóló kérdőíves adatfelvétel és eredményei

*(Az EFOP-3.2.1 Tehetségek Magyarországa kiemelt projekt keretében
a tehetségpontok hálózatának szakmai információialapján)*

Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (Matehetsz)

2021

Tartalom

1. Bevezető.....	3
2. Elemzés.....	4
3. Összegzés – adatfelvétel a Matehetsz tehetségpontokban zajló hátrányos helyzetűek bevonásával megvalósuló tehetséggondozó programokról – 2021. szeptember	35
4. Mellékletek.....	37

1. Bevezető

A 2021/22 tanév első félévében elvégzett kérdőíves adatfelvétel és kutatás a hátrányos helyzetű tehetségek segítségével kapcsolatos szakmai tevékenység során szerzett tapasztalatokat, a tehetségpontok tehetségsegítő és más szakembereinek véleményét, valamint sok éves – a hátrányos helyzetűek fejlesztés terén elért – eredményeit kívánta összefoglalni.

Az összeállított kérdőív tematikája magában foglalta a hátrányos helyzetű fiatalok tehetség kiválasztására, a hátrányos helyzetű tanulók bevonásával megvalósított tehetséggondozó programokra vonatkozó információkat, különös tekintettel az egyéni fejlesztésre, tanácsadásra. A felmérés fókuszában állt még a hátrányos helyzetű tanulók tehetségfejlesztése érdekében kialakított tehetségpontok közötti hálózati együttműködés, illetve azok az intézményi és egyéni szükségletek, amelyek a további tehetségsegítő tevékenységhez elengedhetetlenek, valamint a hátrányos helyzetűekkel kapcsolatos speciális körülményekre is előre mutatóak lehetnek.. *(A részletes kérdőív az 1. számú mellékletben található.)*

A kérdőíves adatfelvételtől

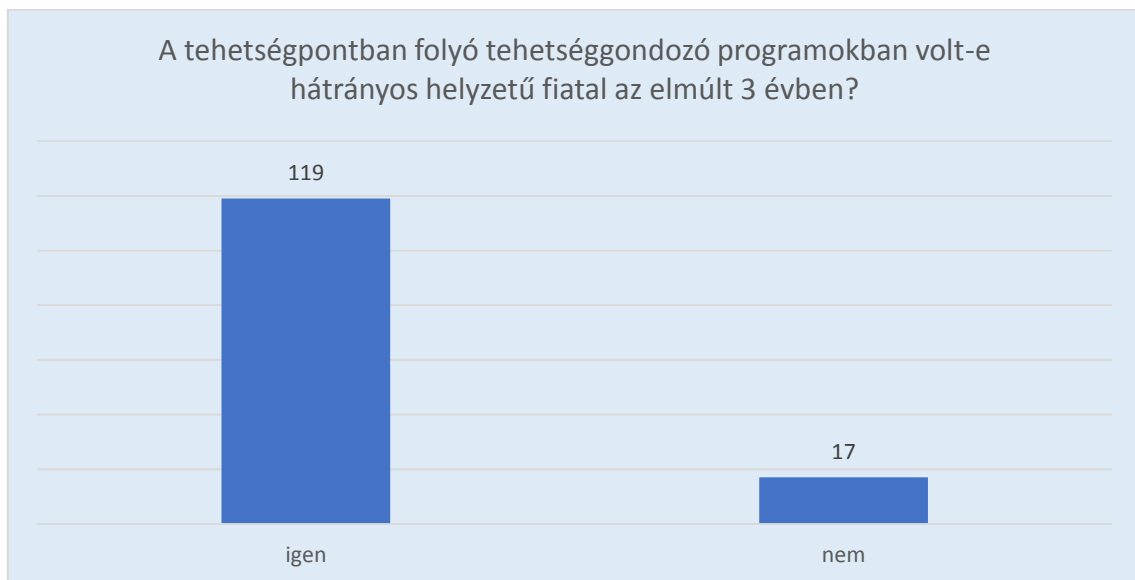
A kérdőív a tehetségpont hálózat magyarországi tehetségpontjai számára került kiküldésre 2021 őszén. A közel 1000 résztvevő számára kiküldött kérdőívből 136 kitöltött érkezett vissza, ami közel 14%-os mintavételt jelent. Az értékelés a tehetségpontok hálózatában fellelhető szakmai információkat gyűjtötte össze, ami a kvantitatív kutatási módszert, valamint a mintavétel magas százalékos reprezentativitását alapul véve pontos és általánosítható elemzést tett lehetővé. A feltett kérdések egy részére kapott válasz jól standardizálható volt, így megkönnyítette az elemzést, míg a nyitott kérdésekre adott válaszok feldolgozása sok esetben nem tudott automatizált kereteket adni. Összességében elmondhatjuk, hogy a jelen hátrányos helyzetűek tehetséggondozására fókuszáló, általános mérési eszközt használó elektronikus kérdőíves kutatás biztosította az elemzés megbízhatóságát.

2. Elemzés

A kutatás célja volt felmérni azt, hogy az elmúlt három évben a Kárpát-medencei tehetségálózatban milyen mértékben, hogyan, milyen eszközökkel történt a hátrányos helyzetű fiatalok, gyerekek tehetségsegítése, fejlesztése, ebben a témakörben vannak-e speciális módszertanok, jó gyakorlatok.

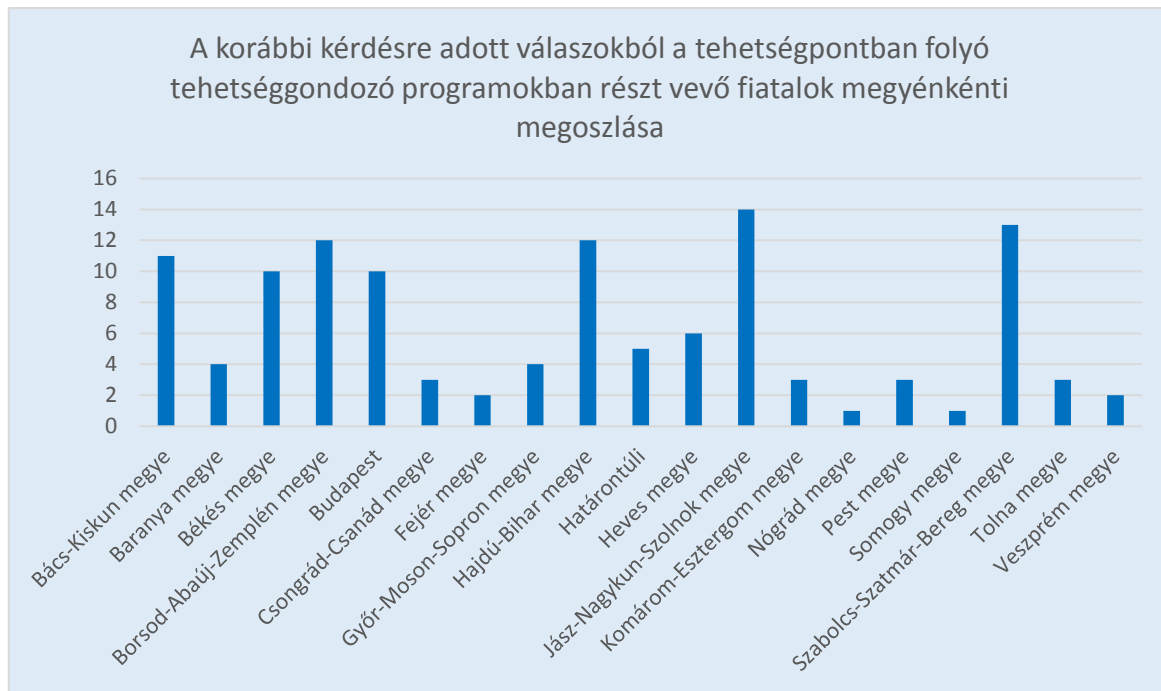
Hátrányos helyzettel érintett tehetségek kiválasztása, programokba való bevonása

A kérdőív szakmai íve onnan vezette fel az alapkérdéseket, hogy egyáltalán voltak-e az adott tehetségpontokban olyan tehetségsegítő programok (szakkörök, táborok, versenyfelkészítők, stb.), amelyek megvalósítása során elkülöníthetően nyilvántartották, illetve figyelemmel kísérték a fejlesztések során a bevont gyermekek szociális és egyéb hátterét. A kérdésre alapvetően megnyugtató válasz érkezett: az elmúlt három évben a válaszadók 87%-a (119 tehetségpont) jelezte azt, hogy bevontak a tehetséggondozó programokba hátrányos helyzetű fiatalot.

1. diagram: Hátrányos helyzetű fiatalok bevonásával megvalósult tehetséggondozó programok arányszáma

Annak érdekében, hogy Magyarország területi lefedettségét is figyelembe vehessük, elvégeztük a válaszadók megyénkénti besorolását a kérdésre adott válasz alapján.

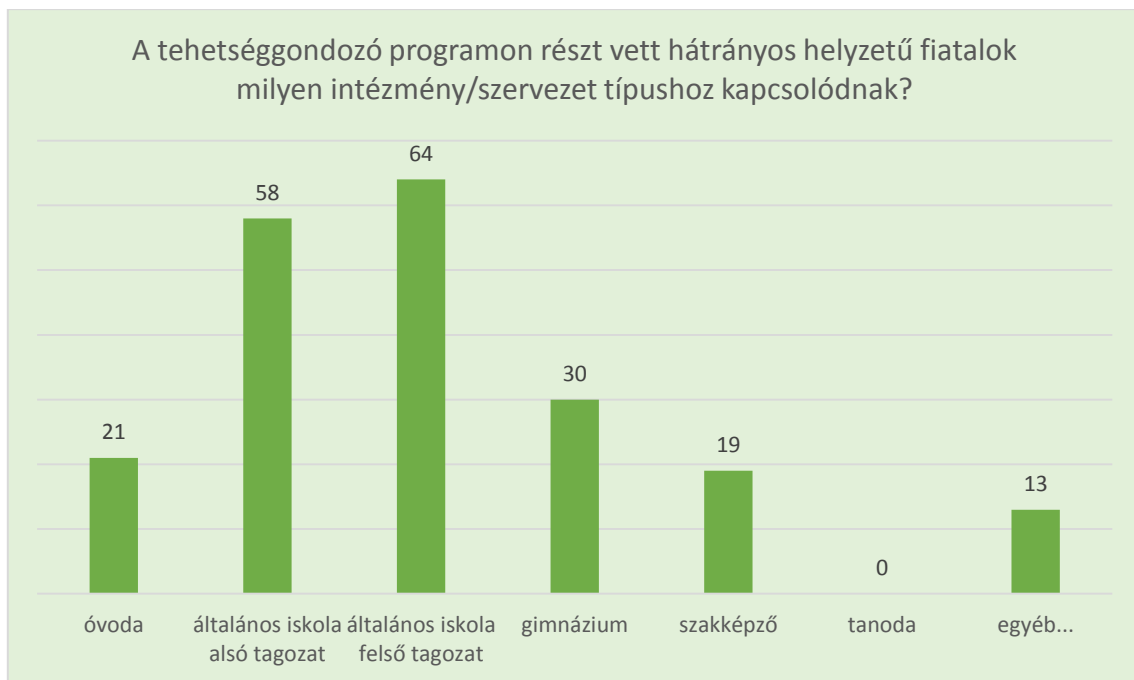

2. diagram: Hátrányos helyzetű fiatalok bevonásával megvalósult tehetséggondozó programok száma megyénként

A tehetségpontok megyénkénti bontásából kiderült, hogy a válaszadók közül legtöbb fiatal Jász-Nagykun-Szolnok megye területén vonta be a tehetséggondozó programokba. A jogszabályi környezet által meghatározott hátrányos helyzetű megyék, azok területi nagysága, valamint a hátrányos helyzetű gyerekeket programokba bevonó intézmények száma között releváns összefüggés nem látható.

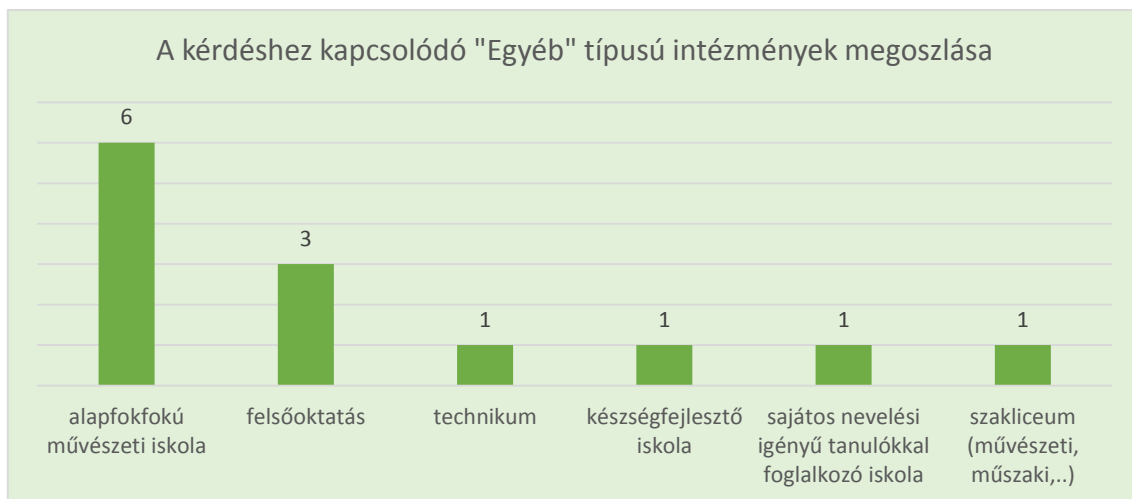
A kérdőív összeállítása során kiemelten fontosnak ítéltük azt, hogy megfordítsuk a kérdés szakmai tartalmát: amennyiben bevontak az intézmények a megvalósított programokba hátrányos helyzettel érintett fiatalot, azok milyen arányban vettek részt a munkában? Az 1. kérdésre igennel válaszolóknak esetében erre a kérdésre adott válaszok igen eltérőek voltak. A 119 intézményből 109-en válaszolták csak meg ezt a kérdést. A minta arányát a konkrét célcsoportból 92%-ra csökkentette. A válaszokból az derül ki, hogy a tehetséggondozó programokban részt vevő hátrányos helyzetű fiatalok aránya átlagosan 22,75% volt intézményenként. Az átlag negyedekes arányszám mellett azonban a válaszok szerint nagyon széles spektrum volt látható: némely intézményben a bevont hátrányos helyzetűek elérték a 100%-ot, máshol viszont ez a szám csak 1% volt.

A bevonási adatokon túl a szakmai elemzéshez elengedhetetlen volt azt is megvizsgálni, hogy a megvalósított tehetséggondozó programokban résztvevő fiatalok milyen korcsoportba tartoztak, melyik intézménytípusba jártak.

3. diagram: Tehetséggondozó programokba bevont hátrányos helyzetű fiatalok s intézményi megoszlása

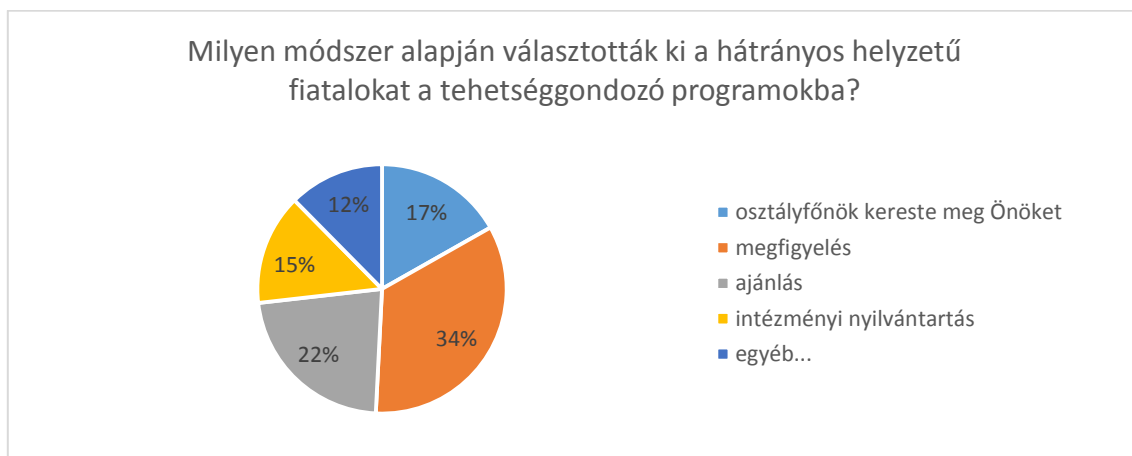
A tehetséggondozó programokban résztvevő fiatalok legnagyobb hányada az elemzés alapján az általános iskola felső tagozatáról került ki a válaszadó tehetségpontok esetében. Nem sokkal kevesebb volt az általános iskola alsó tagozatán tanuló fiatalok száma. A gimnáziumi tanulók részvétele közel fele volt csak az általános iskolásokénak. Az elemzés alátámasztotta azt az alapvetést is, hogy szakmai szempontból a hátrányos helyzetű tanulók tehetségfelismerése, tehetségterületi bevonása az általános iskolában kell, hogy meginduljon, biztosítva ezzel azt, hogy a tehetségvesztés, valamint a korai iskolaelhagyás aránya csökkenjen. Természetesen nem elhanyagolható a további korcsoportokban, valamint intézménytípusokban végzett tehetségsegítő tevékenység sem, kiemelt figyelemmel a hátrányos helyzetűek körében végzett művészeti tehetséggondozásra.

4. diagram: Tehetséggondozó programokba bevont hátrányos helyzetű fiatalok egyéb intézményi megoszlása

A kérdésre kapott válaszok közül az „egyéb” oktatási intézmények között legtöbbször az alapfokú művészeti iskolákból vettek részt tehetséggondozó programokban, ami alátámasztja a művészeti tehetséggondozás e körben végzett kiemelt relevanciáját.

A felmérés egyik kulcsfontosságú kérdése volt a tehetséggondozó programokba való beválogatás módszertana is, figyelemmel a hátrányos helyzetű tanulóakra. Bár a szakirodalom már a kiválasztás definíciót alkalmazza, mégis ebben az esetben a beválogatás megfogalmazás arra utal, hogy egy tehetséggondozó programba bekerülés – főként egy hátrányos helyzetű, érdeklődésével még nem tisztában levő gyermek számára – nem egyszerű választási vagy javaslati, hanem szakmai módszertanon alapuló nem ki-, hanem beválogatás eredménye. Mégis a kérdés a szakirodalmi közeg szerint került rögzítésre: vajon milyen módszert használtak az adott tehetségterületi tehetséggondozó programra való egyedi kiválasztáshoz a hátrányos helyzetű tanulók esetében?

5. diagram: Tehetséggondozó programokba való kiválasztás módszertana a hátrányos helyzetű tanulók körében

Mint látható az adatok alapján, a résztvevő diákok legnagyobb hányada az intézményekben megfigyelés alapján került kiválasztásra. Vélelmezhető, hogy az akkreditált és regisztrált tehetségpontokban magas színvonalú komplex tehetséggondozási és tehetségfelismerési rendszer működik, ami alkalmas arra, hogy a tantárgyak mentén, de tantestületi szinten is működjön a diákok értékelése, felismerve ezáltal az alul teljesítő tehetségeket a kiemelkedő eredményeket elérők mellett. A kiválasztás módszertana kapcsán láthatóan fontos szerepet játszott az ajánlás, akár tanártól, edzőtől, tutortól, vagy más szakembertől érkezett, és magas arányban az osztályfőnöktől, akinek a véleménye az adminisztrációs nyilvántartások, az együtt töltött osztályidő, és a saját szakmai tapasztalat alapján is mérhető lehet.

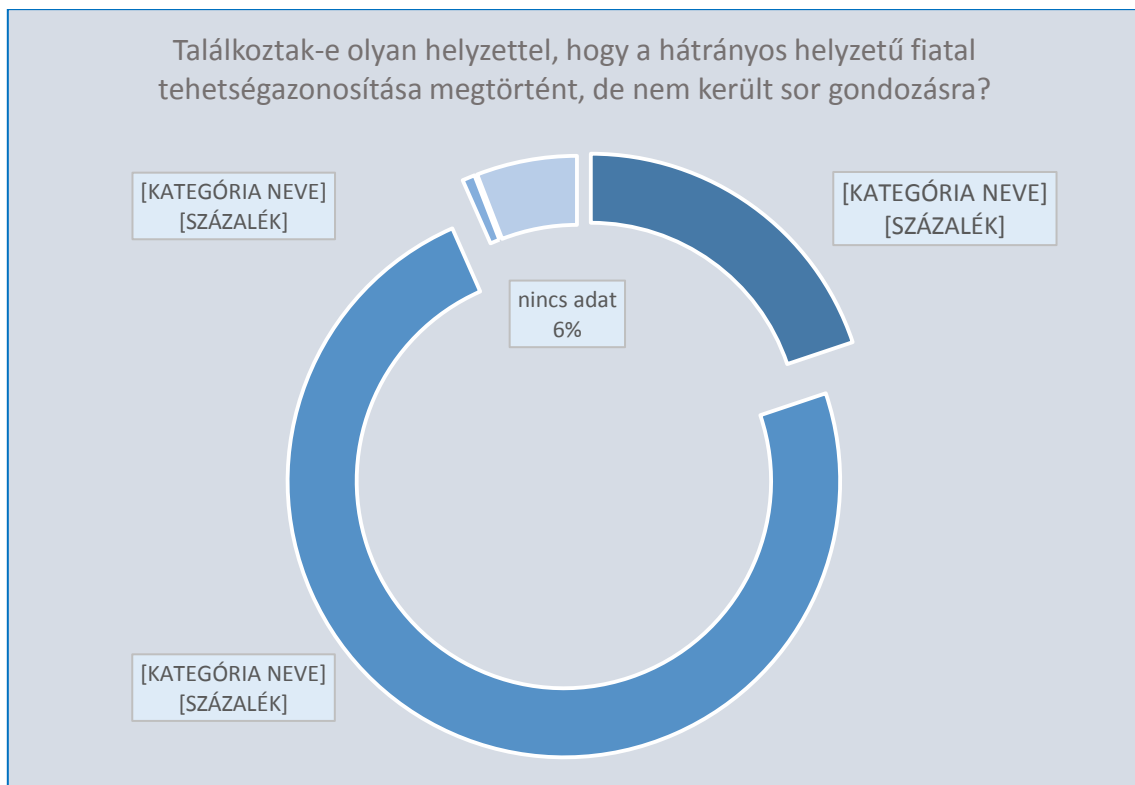
A beválasztás során az elsődleges szempont a gyermek érdeklődése volt, és az óvodapedagógusok, pedagógusok, szakemberek által folytatott tartós megfigyelés. A megfigyelés kiterjedt a családi-környezeti szempontokra, az általános viselkedési formákra, a mentális egészségre, a fáradtsági faktorra, a látható „szétesettség” helyzetre, a tanulmányi elmaradásokra, és az elvégzett helyi környezeti tanulmányokra. Emellett a kérdőívet kitöltő szakemberek véleménye alapján a megfigyelés során figyelmet fordítottak az anyagi körülményekre (pl. kik kértek támogatásokat) is.

Az előző kérdésben bejelölt azonosító módszereken túl a felmérés szerinti beválasztás is hatékony módszernek bizonyult a válaszadók szerint, de első sorban akkor, ha a tehetségsegítő szakemberek közvetlenül felvették a hátrányos helyzetű tanuló szüleivel a kapcsolatot.

A válaszadók alkalmaztak különböző méréseket is, többek között: Raven tesztet, D2 figyelem és koncentráció tesztet, TCT kreativitás tesztet, Ryans féle becslési skálát, Gardneri megfigyelési szempontokat, stb., valamint a tehetségműhely foglalkozásokon, szakkörökön gyűjtött tapasztalatokat összegezték, elemezték a további fejlesztési folyamatok előtt. Ami kiemelendő, hogy a tehetségazonosításban az iskolapszichológus is sokszor bevonásra került, és segítséget nyújtott. Jó támpont volt ezeken felül a versenyeken elért eredmények nyomán követése, vagy a testi képességek felmérése sportági elvárások alapján. Megfigyelésre kerültek a gyermekek erősségei és gyengeségei is. Kisebb településeken előnyt jelentett, hogy személyesen ismerik a családokat, szoros a kapcsolat a családsegítővel, így sok információ állt rendelkezésre a hátrányos helyzetű tanulókról. .

Kíváncsiak voltunk azonban arra is, hogy ha sikerült azonosítani a hátrányos helyzetű tehetségeket, vagy tehetség ígéretet, akkor a gyerekeket minden esetben sikerült e közvetlenül tehetséggondozó programokba bevonni, fejlesztésüket elindítani.

6. diagram: Tehetségazonosítást követően fejlesztő szakmai tevékenységek megvalósulási aránya

A visszajelzések alapján elmondható, hogy ha megtörtént az intézményben a tehetségek azonosítása, akkor az esetek 73%-ában sor került a tehetséggondozásra is. A tehetségazonosítást követően azonban az esetek 1%-ában csak részben folytatódott a tehetséggondozás, 20%-ában viszont nem került sor további tehetséggondozásra. Ennek okai között említhető a tanulói motiváltság hiánya, az egyéni súlyos fegyelmi problémák, a jelentős igazolatlan mulasztás a tehetséggondozó programokról. A fejlesztés elmaradásának okai között felmerült az, hogy sokszor hiányzott a támogató szülői, gondviselői háttér; eltérő értékrendekkel párosult a hátrányos helyzet adta környezet, vagy a családi és egyéni prioritások, mint amit egy általános tehetséggondozó program képviselhet. Esetenként a tanuló nem akart, vagy sajnos nem tudott plusz órákra járni otthoni teendők miatt, segíteni kellett a családban, vagy nem engedték a szülők. Előfordult, hogy a gyermek a tehetségterületén kimagasló eredményt, viszont egyéb területeken súlyos lemaradást

mutatott, ennél fogva a szabadidejében a felzárkóztatás zajlott, nem jutott elegendő idő a tehetséggondozásra. Mindezek mellett olyan eset is előfordult, ahol a pandémia időszakában érdemben nem valósulhatott meg a tehetséggondozás eszközhiány, vagy digitális kapcsolat híján. Láthatóvá vált a válaszok alapján, hogy olykor a család anyagi helyzete sem tette lehetővé, hogy a gyermek az otthonától távol tanulhasson, és részt vehessen tehetséggondozó tevékenységekben, vagy egyszerűen a szülő nem járult hozzá a gyermek tehetséggondozásához, vagy nem tartotta fontosnak, hogy gyermekével tanítás után külön foglalkozzanak tehetségterületének megfelelően.

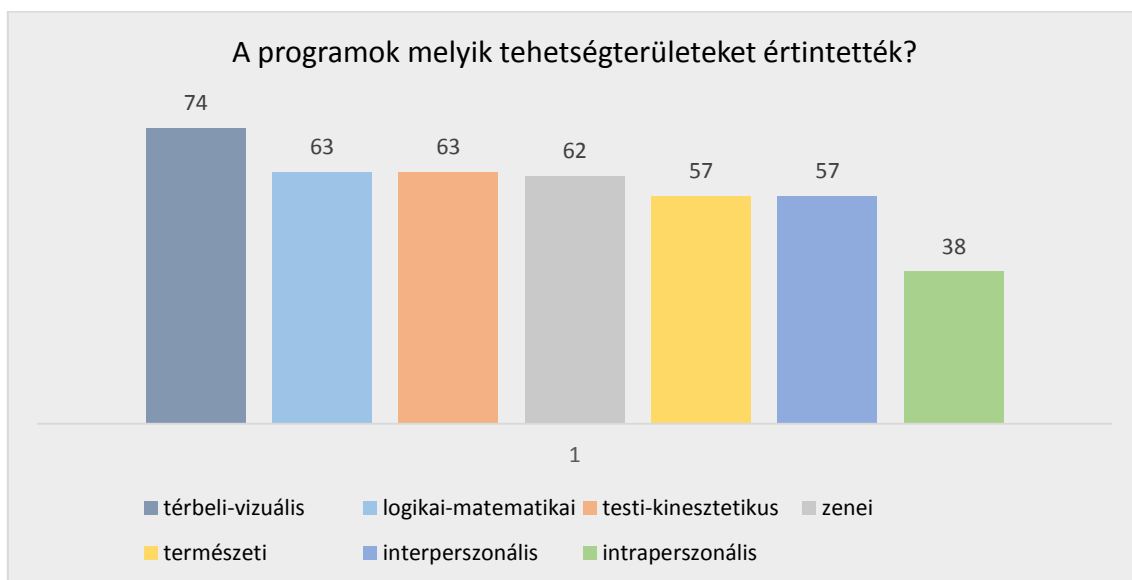
7. diagram: A digitális oktatási környezetben azonosított hátrányos helyzetű tanulók

A pandémia miatt kialakult rendkívüli helyzet folyamánként a jelenléti oktatást nagyrészt felváltotta a digitális oktatás, ez magával vonta a tehetségazonosítás digitális formába történő átültetésének igényét is. A hátrányos helyzetű fiatalok körében azonban ebben a digitális oktatási és kapcsolattartási formában nehezen volt kivitelezhető maga az oktatás is, és ezen túl a tehetség felismerése és a tehetséggondozás is. A szakemberek igyekeztek azonban mégis módszertani jó gyakorlatokat beültetni ezen a területen is: ha a tehetségazonosítás már a digitális oktatási rend elindulása előtt megkezdődött, akkor már volt személyes tapasztalatuk a diákokkal történt találkozások során. Az így szerzett benyomások és megfigyelések után a digitális térben online kérdőívek, önismereti, tanulmányi módszertani foglalkozások, képességmérő tesztek kitöltésére ösztönözték a fiatalokat. Ezen túl figyelemmel kísérték a tanulmányi előmeneteleiket, órai teljesítményüket is.

8. diagram: A hátrányos helyzetű tehetségek bevonásával megvalósuló tehetséggondozó program típusai

A tehetségigéreteknek szervezett programok közül legtöbben a gazdagító programokat kedvelték, de a képességfejlesztő és teljesítményre ösztönző foglalkozások közel azonos érdeklődéssel futottak. Ezeket követték a személyiségfejlesztő, differenciáló, ismeretátadó tevékenységeken való részvételek. Az új módszereket alkalmazó tevékenységeket is sikerrel alkalmazták.

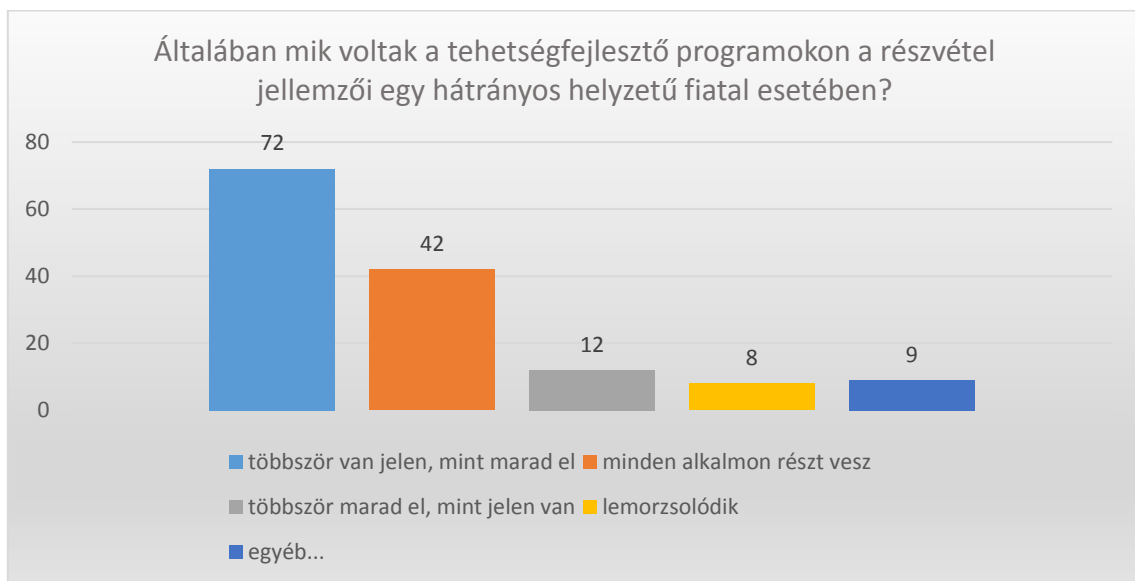

9. diagram: Agardneri tehetségterületek szerinti fejlesztések megoszlása

A hátrányos helyzetű fiataloknak megtartott tehetséggondozó programok közül a kérdőívben megadott válaszok számát tekintve 74 a térbeli-vizuális területeket, 63a logikai-matematikai és testi-kinesztetikus, 62 a zenei, 57 az interperszonális és természeti

területeket, 38 az intraperszonális területeket jelölte meg. Természetesen a válaszadók több tehetségterületet is megjelölhettek egyszerre, a számokat ennek megfelelően szükséges értelmezni.

Eljutottunk oda, hogy a hátrányos helyzetű diák tehetségét felismerték, azonosították, és a fejlesztés irányát is meghatározták a szakemberek. Ezt követően a fiatal bevonásra került egy adott tehetséggondozó programba, ahol a részvételére, motivációjára, kitartására voltunk kíváncsiak.

10. diagram: Tehetséggondozó programon való részvétel módja a hátrányos helyzetű tanulók esetében

A beérkezett válaszok közül 72 esetben elmondható, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok többször voltak jelen a tehetségfejlesztő programokon, mint hogy elmaradtak volna róla. 42 esetben azt jelezték a válaszadók, hogy minden alkalommal részt vettek a foglalkozásokon a tanulók, és csupán a válaszokból 8-an jelezték vissza felénk a kérdőívben azt, hogy a hátrányos helyzetű tehetséges fiatalok lemorzsolódtak. A lemorzsolódás aránya megfelel, de még alatta marad az általános korai iskolaelhagyási köznevelési arányszámnak. A leírt tapasztalatok azt mutatják, hogy ennek fő oka az, hogy néhányuk nehezebben kapcsolódik be a tanórán kívüli csoportos és egyéb foglalkozásokba, a kötelező iskolai programokon azonban könnyebben részt vettek.

Az adatfelvétel szerint a hátrányos helyzetű fiatalok programból való kimaradásának legfőbb oka a fiatalra ható külső tényezők voltak: a gyerekek/tanulók nagy hányadának a szülőkkel

való együttműködésben nehézségei voltak, az elveszített motiváció és egyéb tanításon kívüli elfoglaltságok miatt nem vett részt folyamatosan a programban. A diákok egy kis hányada pedig azért maradt el a programokról, mert a kortárs közösség nem fogadta be őket.

11. diagram: A tehetséggondozó programról való lemorzsolódás okai

Mivel a részvétel a válaszadók közel egy ötöde esetében a szülőkkal való együttműködés nehézsége miatt maradt el, így a szülőkkal, családtagokkal való kapcsolattartásra feltett kérdés mindenképpen különös figyelmet igényelt.

12. diagram: Szülőkkel, törvényes képviselőkkel, családtagokkal való kapcsolattartás minőségének aránya

A válaszok százalékos megoszlását tekintve összességében elmondható, hogy a tehetséges fiatalok szüleivel, törvényes képviselőivel a sikeres kapcsolatfelvétel az esetek felében nem okozott nehézséget, de a válaszadók negyede tapasztalta azt, hogy a családtagok, nevelők nem voltak nyitottak, elérhetőek. Előfordult azonban is, hogy a tehetséges fiatal és a szülei közötti viszony problémákat gördített a kapcsolatfelvétel, és így a fejlesztési folyamatok elé.

Akadály lehetne a programokban való részvétel esetén a szükséges anyagi ráfordítás, illetve annak hiánya. A kérdőív kitért annak áttekintésére is, hogy a tehetséggondozó programok igényeltek-e bármilyen ráfordítást a szülő, vagy a családok részéről?

13. diagram: Anyagi ráfordítás szükségességének aránya a tehetséggondozó programok megvalósítása során

A tehetséggondozó programokon történő részvételt az intézmények igyekeztek minden fiatalnak ingyenesen elérhetővé tenni annak érdekében, hogy a nehéz anyagi helyzetben lévő diákok is élni tudjanak a tehetségfejlesztés lehetőségével, függetlenül a család anyagi helyzetétől, biztosítva ezzel az esélyteremtést. A kérdésre adott válaszokból is kiderül, elenyésző esetben fordult elő, hogy anyagi ellentételezés fejében tudták csak igénybe venni a tehetséges fiatalok a tehetséggondozó programokat: az intézmények a köznevelés keretrendszerében, vagy önkéntesen, valamint fenntartói, állami, és egyéb pályázatok keretében biztosítják ennek költségvetési hátterét.

A technikai kérdéseket követően arra voltunk kíváncsiak, hogy a bevont hátrányos helyzetű tanulók kapcsán milyen szakmai módszertanok alkalmazására volt mód, lehetőség, melyik fejlesztési módok értek célt? A fenti kérdésre érkezett szabad szavas válaszokat az áttekintés után az alábbi felsorolásba rendeztük össze, nagyrészt tematikus formába rendszerezve, csoportosítva, összegyűjtve. A felsorolás sorrendje nem jelöl rangsort a válaszok előfordulása tekintetében, mindegyik módszer egyaránt és együttesen fontos a hátrányos helyzetű fiatalok fejlesztésében:

- személyes beszélgetés, motivációs felkészítés, érzelmi támogatás annak érdekében, hogy a fiatal érezze, hogy ő is fontos;
- szóbeli dicséret, pozitív megerősítés, belső motiváció fenntartása, növelése;
- önbizalom növelése; egyéni coaching-mentorálás (mivel legtöbbjük életéből hiányzik a személyes odafigyelés, a támogató felnőtt);
- közösségi csoportmunka (mivel a hátrányos helyzetű tanulók sok esetben aszociális viselkedést mutatnak, beilleszkedési gondokkal küzdenek);
- sikerélményhez juttatás a családot terhelő anyagi vonzat nélkül, önállóan elvégzendő feladatot rájuk bízni, hogy érezzék azt, hogy fontosak, tehetségesek, értékesek
- bizalmi helyzet kialakítása;
- differenciált oktatás;
- inklúzió, integráció módszertana,
- egyedi odafigyelés, érezze, hogy törődnek vele és hogy értékes tagja a közösségnek;
- nyelvi és szociokulturális hátrányok csökkentése;
- megfelelő technikai és fejlesztő eszközök biztosítása;

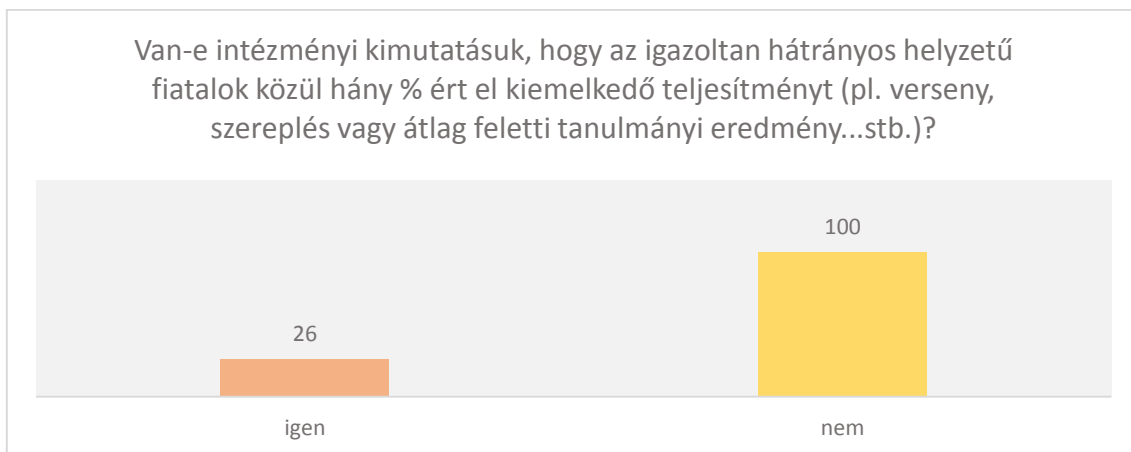
- sikerélmény átélése, folyamatos visszacsatolás;
- norma és szokásrendszer kialakítása, következetesség megtanulása;
- dústítás, élménypedagógia módszereinek alkalmazása;
- esetmegbeszélések, egyéni tanácsadás, rendszeres foglalkozás nagy szeretettel;
- tehetségterületen túl a szociális képességek fejlesztése;
- család bevonása, mivel a család támogatásával a tanulók véghez viszik a programot, anélkül kimaradnak, vagy nehezebb a feladat;
- intra- és interperszonális tréningek, kommunikációs tréningek, előadói készség fejlesztése;
- félévente elkészítendő egyéni tanulmányi terv, tehetség tanácsadás, lelki gondozás, belső mentor (intézményen belüli), külső mentor (intézményen kívüli);
- tanulmányi területek szerinti hiányosságok feltárása és ezek pótlása, tanulásmódszertani foglalkozások, hátrányok kompenzálása, gyenge területek fejlesztése;
- a lényeglátás, a szelektáló képesség fejlesztése, manuális és intellektuális képességek fejlesztése;
- zenei nevelés: a zene alkalmas a lelki történések kivetítésére, a belső erők dinamizálására, feszültségek oldására, öröm kifejezésére;
- törekvés az őszinte tanár-diák kapcsolat kiépítésére, fokozott odafigyelés.

„Az egyéni gondozást, a segítő kapcsolatot tartjuk a legideálisabb módszernek. A segítő kapcsolat olyan támasz, melyben az empátia, kongruencia és a feltétel nélküli elfogadás talaján fejlődik az énkép, és a személy megtalálja a megoldást a személyes életkérdéseihez, gondjaihoz, önfejlődéséhez. Ha ez az életkérdés önmaga tehetségének felismerése, elfogadása, gondozása, akkor az azokhoz vezető utat fogja megélni.” – írja egy válaszadó szakember összefoglalva a fent leírtakat.

A fenti fejlesztési folyamatok valamelyikében, vagy akár több területen tehetséggondozásban részt vett hátrányos helyzetű tanulók esetében kíváncsiak voltunk arra, hogy a látványos mérési keretrendszerben, ahol az elért versenyeredmények, megmutatható alkotások érnek valamit, vajon meg tudták e mutatni eredményeiket ezek a gyerekek? A válaszadók közel 80%-a azt jelezte, hogy nem vezet egyáltalán olyan

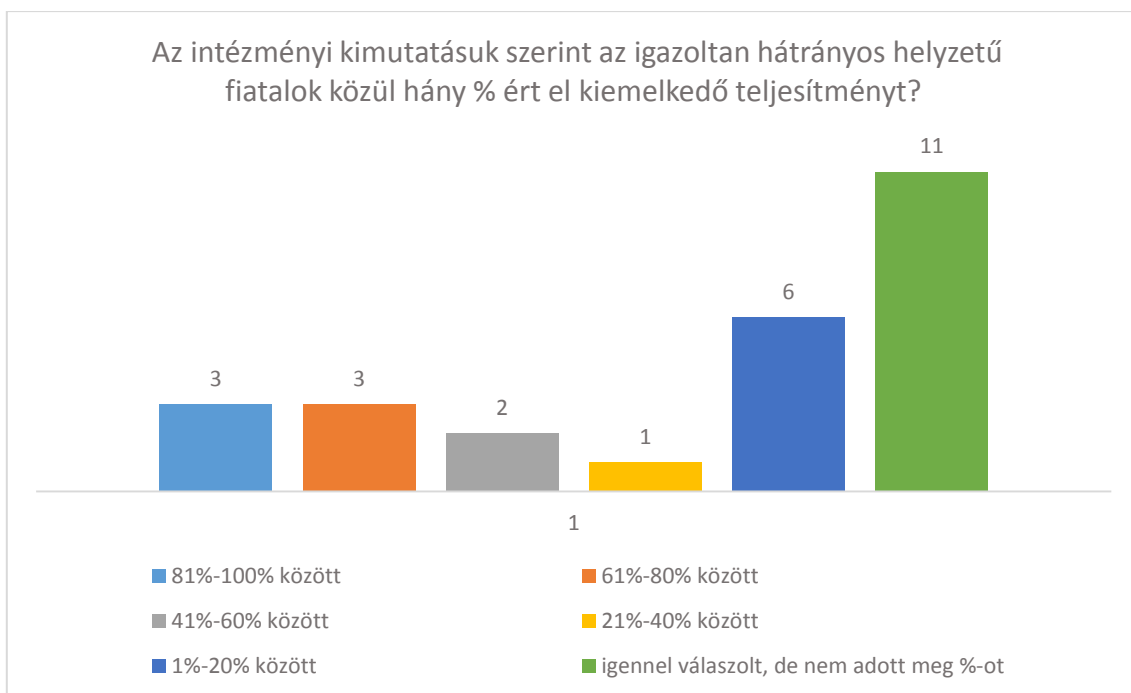

nyilvántartást, amelyből a hátrányos helyzetű tehetséges gyerekek eredményeinek kimutatása követhető lenne. Egyáltalán nem megnyugtató azonban, hogy 20%-ban van arra vonatkozó intézményi kapacitás, ami figyelemmel van az eredményesség és a hátrányos helyzet arányaira is.

14. diagram: Kiemelkedő eredményt elérő hátrányos helyzetű, tehetséggondozásban részt vett tanulók aránya

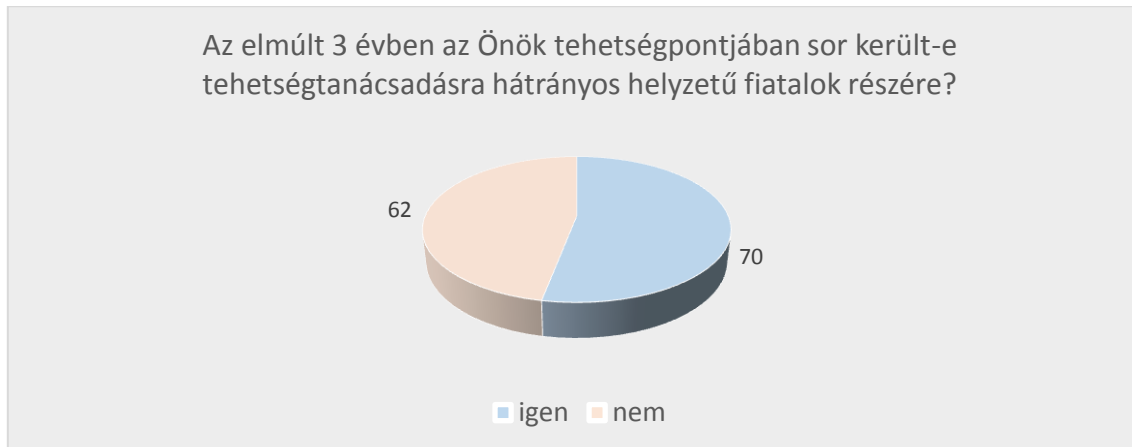
Azokban az intézményekben, ahol erre vonatkozóan bármilyen nyilvántartás született (26 intézmény), ott nagy szórással jelezték az eredményesség mutatóit: amely gyerekekről vezettek ilyen típusú nyilvántartást, ott az eredményességi ráta a válaszadók körében mindössze 11% (81-100%), és ahol nem tudják ennek %-os arányát, ott több mint 40% (nincs%).

15. diagram: Kiemelkedő eredményt elérő hátrányos helyzetű, tehetségfelfedezésben részt vett tanulók arányának kimutatásával rendelkező intézmények esetében a kiemelkedő tanulók százalékos arányszáma

A hátrányos helyzetű tanulókat bevonó programok nem minden intézményben valósulnak meg célzottan. Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád-Csanád megye, Győr-Moson-Sopron megye és Tolna megye tehetségpontjaiban a tehetségfejlesztő programokon részt vevő fiatalok közel 90%-a igazoltan hátrányos helyzetű diákvolt a beérkezett válaszok szerint. Ez a szám közel 60% Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye és Komárom-Esztergom megye térségeiben. A tehetségpontoktól visszaérkezett válaszok alapján egyéb régiókban a résztvevők 1-22%-a hátrányos helyzetű tanuló, nagy szórással.

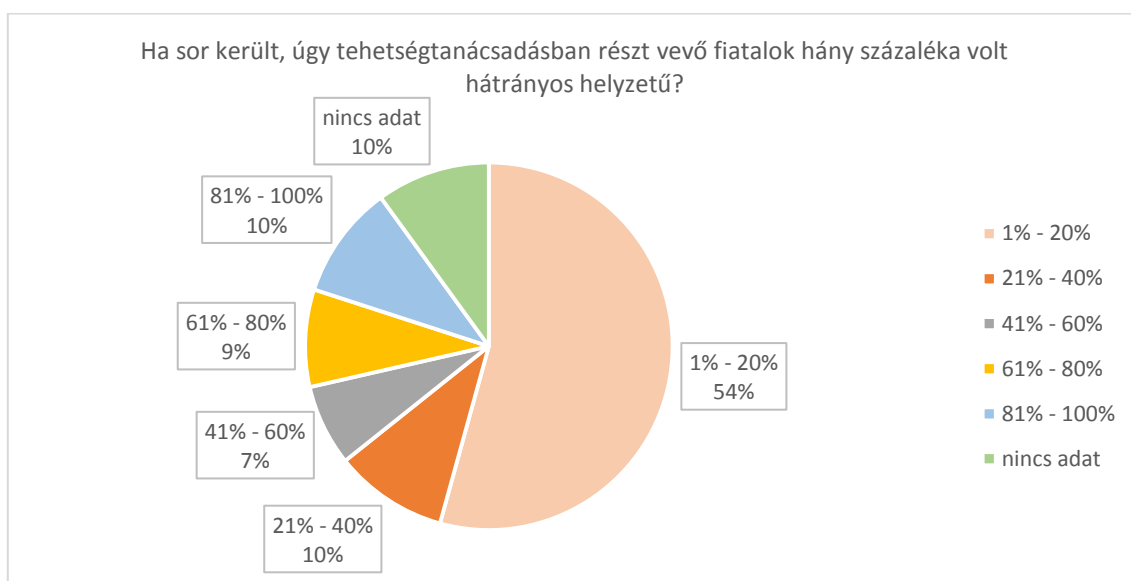
A tehetségsegítés egyik fontos eleme az egyéni tanácsadás. A megvalósult tehetségsegítő programok egy része ebbe a fejlesztési körbe tartozott. Az egyéni tanácsadás nem csak hátrányos helyzetű fiatalok számára fontos eszköz, így az intézmények egészére vonatkozó adatokat is kaptunk.

16. diagram: Egyéni tanácsadást megvalósító intézmények arányszáma

A válaszadók közül 70 tehetségpontban zajlott az elmúlt 3 évben tehetségtanácsadás hátrányos helyzetű fiatalok részére, 62 tehetségpont azonban egyáltalán nem tartott ilyen jellegű tanácsadást.

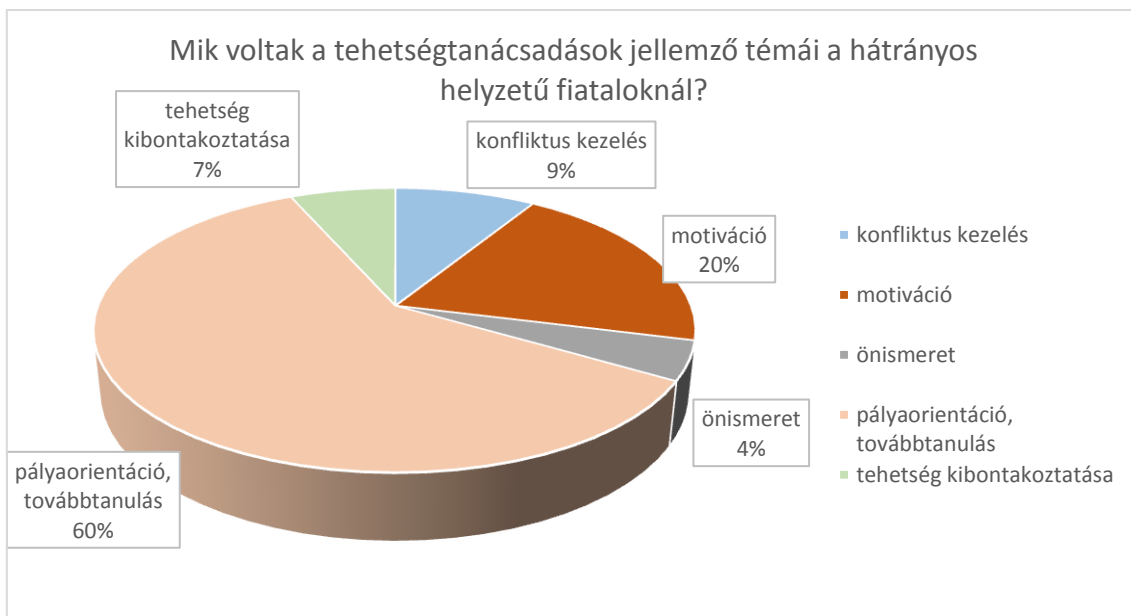
Azon intézményekben, ahol volt egyéni tanácsadás, megkérdeztük, hogy ebből mennyi hátrányos helyzetű tehetséggel foglalkoztak.

17. diagram: A tanácsadásban részt vevő fiatalok hh arányszáma

Azon tehetségpontok közül, ahol az elmúlt 3 évben tartottak tehetségtanácsadást, megállapítható, hogy a legtöbb tehetségpontban átlagosan 20% alatti volt a bevont hátrányos helyzetű fiatalok aránya. Országos viszonylatban az egy ötödös arányszám nem mondható alacsony értéknek, azonban az egyedi statisztikai mutatók között az 1% is megjelenik.

Az egyéni tehetségtanácsadás a tanulók speciális szempontú egyedi támogatását jelenti, a gyerekek speciális igényeihez alakítva a tematikus hátteret. Igyekeztünk a válaszok alapján a megjelölt négy fő terület arányait vizsgálni.

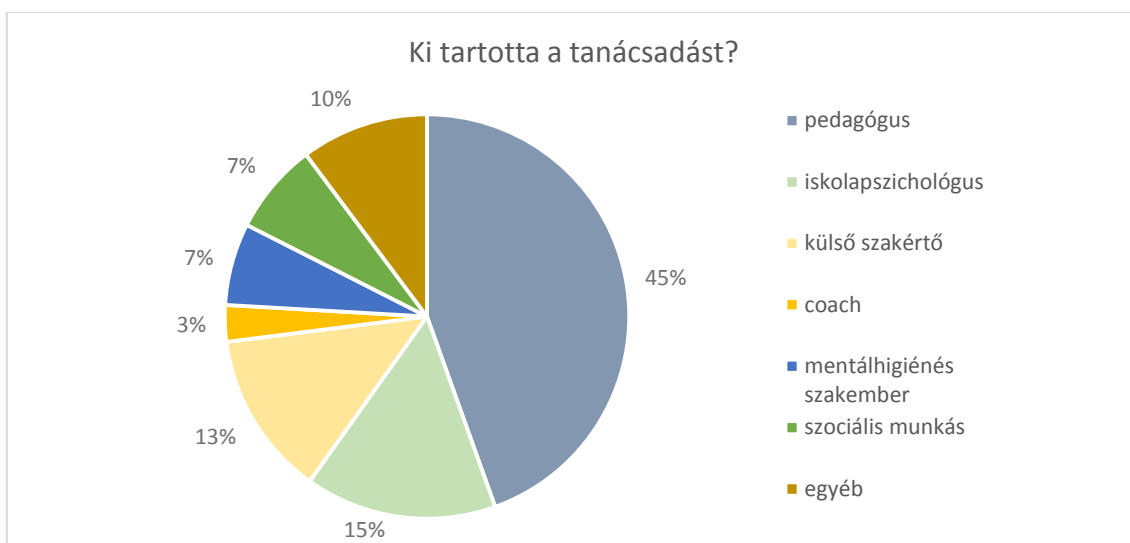
18. diagram: Egyéni tanácsadás tematikus bontása

A válaszadó tehetségpontok közül ott, ahol hátrányos helyzetű fiataloknak szóló tanácsadások zajlottak 60%-ban a pályaorientáció és a továbbtanulás témakör volt meghatározó, ebben a témában volt legnagyobb arányban szükségük a fiataloknak a segítségre, tanácsokra. Meghatározó téma volt még a motiváció fenntartása, a sikerek és a kudarcok feldolgozása.

A téma alakulhatott az egyéni tanácsadást végző szakember személyének és feladatainak köréhez, így felmértük ennek háttérét is.

19. diagram: Egyéni tanácsadást végző szakemberek szakmai besorolása

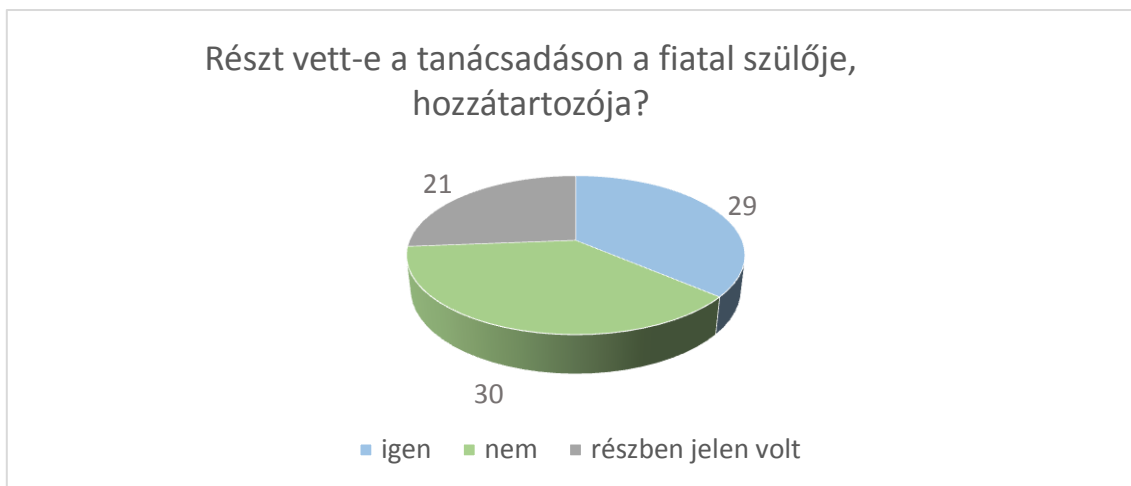

20. diagram: Egyéni tanácsadást végző szakemberek szakmai besorolásának aránya

A beérkezett válaszokból megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű fiataloknak (is)megtartott tanácsadások esetében a 137 tehetségpont közül 61 tehetségpontban, azaz 45%-ban pedagógus tartotta a foglalkozást, míg 21 tehetségpontban (15%) iskolapszichológus, és 18 tehetségpontban (13%) külső szakértő – tutor, mentor, edző stb - segítségét vették igénybe. Jellemző volt még, hogy coach, mentálhigiénés szakember, szociális munkás tartotta a tanácsadásokat a fiataloknak. A válaszokból látható, hogy még mindig közel fele arányban a pedagógusok részvételével valósulnak meg a tehetséggondozás bizonyos szakmai területei, bár az egyéni tanácsadás más kompetenciával rendelkező szakembereket igényelne első sorban.

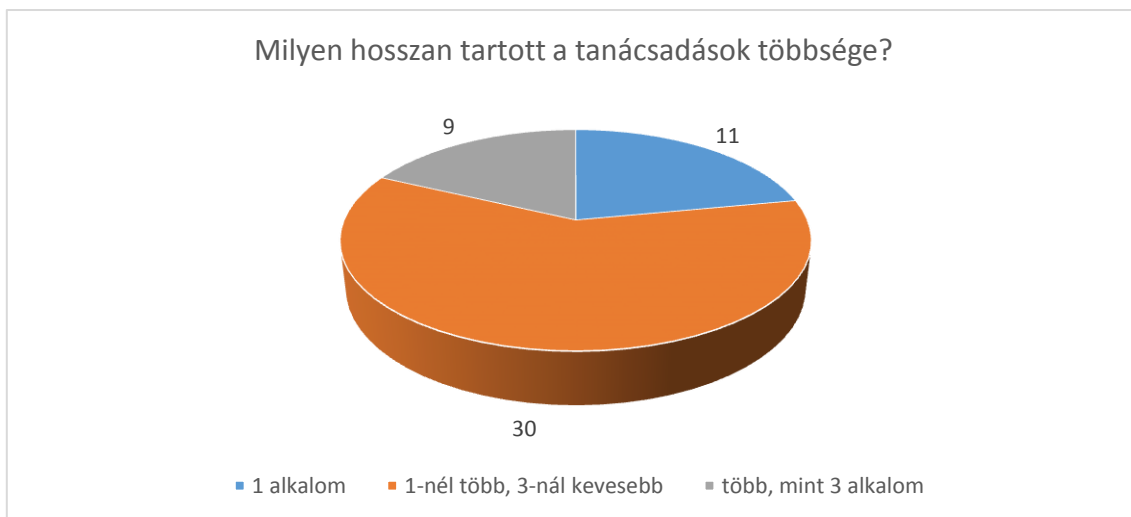
Az egyéb válaszokban még családsegítőt, gyógypedagógust, pályaorientációs tanácsadót, tehetségfejlesztő szakértőt, tehetségműhely vezetőket jelöltek meg, amelyek már nagyon speciális végzettségi területek.

A szakemberek részvételén túl az egyéni tanácsadási folyamatoknál kiemelkedően fontos lehet a szülő, vagy más családtag jelenléte is. A tanácsadás kapcsán a válaszokat, eredményeket értelmező, támogató közeg elengedhetetlen lenne az eredményesség érdekében.

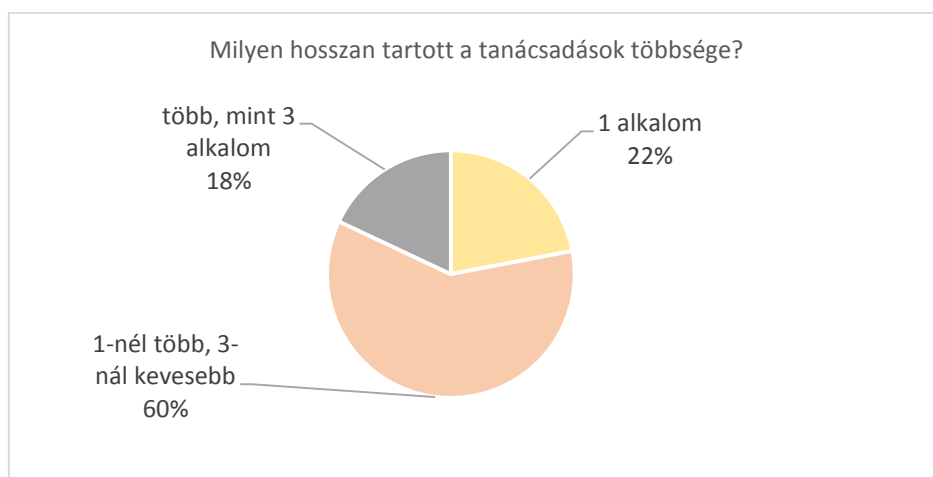
21. diagram: Az egyéni tanácsadásban részt vett szülői támogatás aránya

Látható, hogy a kapott válaszok alapján 30 esetben, azaz több mint harmadában csak a fiatal volt jelen a tanácsadáson, viszont közel ugyanilyen arányban, 29 esetben részt vett a fiatal szülője vagy hozzátartozója is, és ami érdekes, hogy 21 esetben pedig a hozzátartozó részben volt csak jelen: vélelmezzük, hogy legalább a kezdő alkalommal jelen volt. Összességében elmondhatjuk, hogy – bár a korcsoporti besorolás jelen kérdés esetében nem ismert – a hátrányos helyzetű fiatalok esetében a szülői kontroll erősebb az átlagosnál a személyes kontaktusok esetében, hiszen gyakorlatilag a gyerekek legalább 62%-át szülői figyelem kísérte a fejlesztések során. Ezt a kérdéskört a későbbiekben részletesebben szükséges lenne vizsgálni. A tanácsadásokon való részvétel mellett azok időtartamát is vizsgálta a kérdőíves felmérés. A Matehetsz által szervezett tanácsadások minimum öt alkalommal valósulnak meg (45 perc/beszélgetés), mivel szakmailag indokolt a minimum öt órás intervallum a bevont gyerek megismerése és a közösen kialakított fejlesztési, tehetségterületi, vagy pályaorientációs célok kialakítása érdekében.

22. diagram: Az egyéni tanácsadások időtartama mennyiségi szempontból

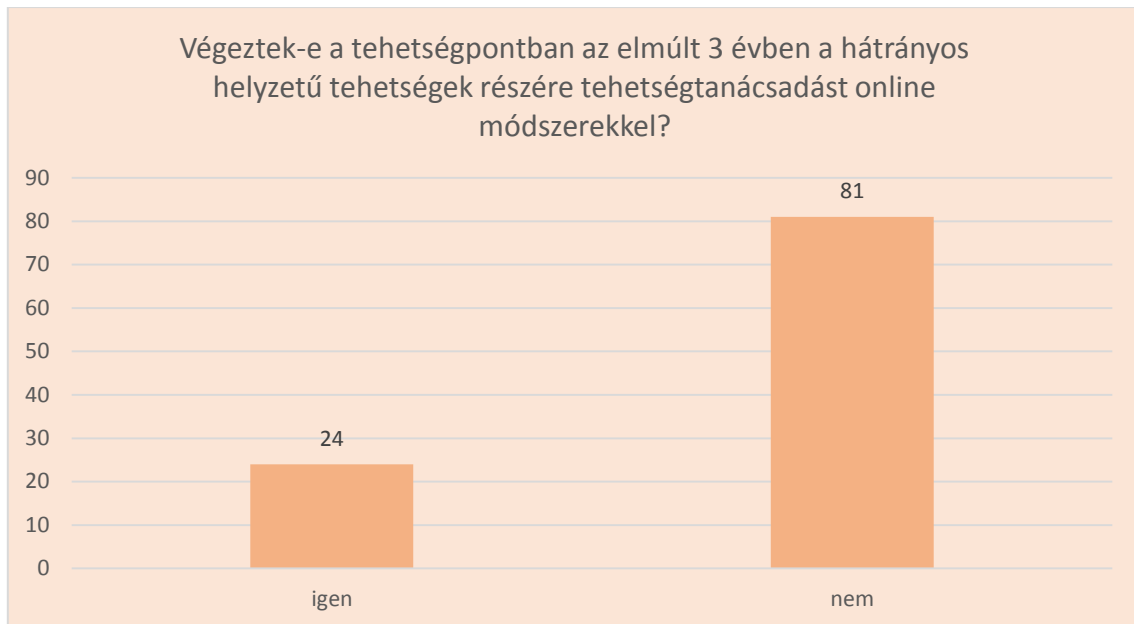
A beérkezett adatok alapján látható, hogy a tanácsadások a kérdőívet visszaküldött tehetségpontokban az esetek nagy részében megálltak három egyéni tanácsadási alkalomnál.

23. diagram: Az egyéni tanácsadások óraszámának %-os aránya

A tanácsadások 60%-ban 2-3 alkalom közöttiek voltak. Látható, hogy alapvetően ez teszi ki a tanácsadások nagy részét, míg 22%-a csak 1 alkalmas tanácsadás volt, amelyek szakmai hatásfoka megkérdőjelezhető. 18%-ban vettek részt a fiatalok több mint 3 tanácsadási alkalmon. Az esetlegesen alacsonyabb részvételi óraszám adódhat a korábban fennálló digitális tanulási rend, és a pandémiás környezet miatt is, ezért figyelemmel voltunk a kérdőív összeállításánál arra is, hogy vajon online tanácsadás meg tudott-e valósulni a hátrányos helyzetű gyerekek körében ebben az időszakban. A válaszadók közel 23%-a, azaz 24 válasz esetében volt online tanácsadás, amely egyenesen arányos a csak egy alkalmas tanácsadások számadatával. A válaszadók 77%-a jelezte az egyéni tanácsadások csak offline

(személyes) megvalósítását a hátrányos helyzetű tanulók körében, ez a szám azonban aggasztó lehet, amennyiben ezt a gyerekek online elérhetetlensége indokolja.

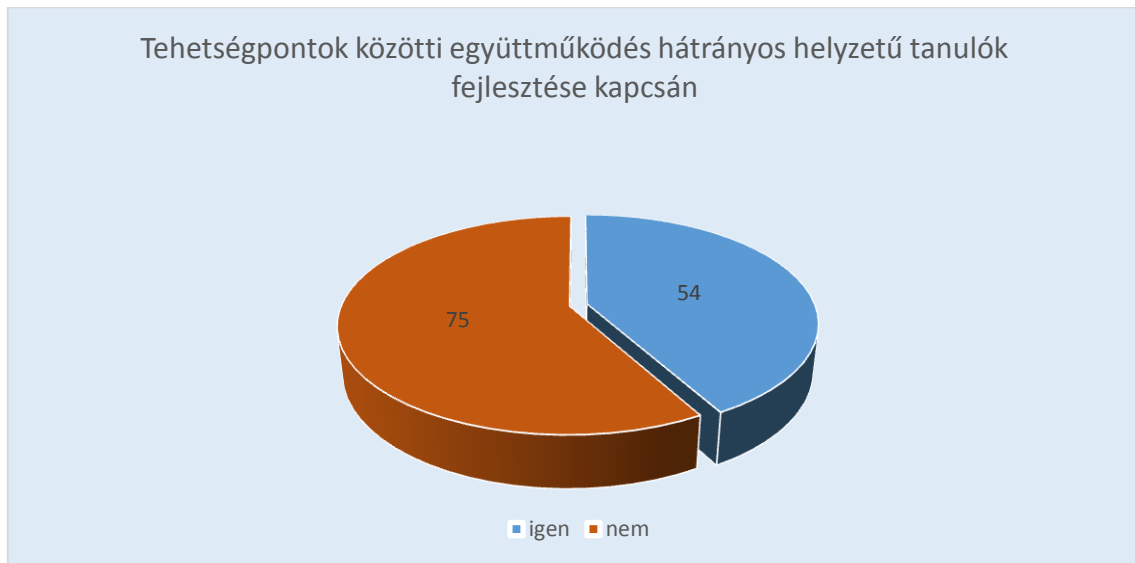

24. diagram: Online tanácsadások megvalósulásának arányszáma

Az online tanácsadások kapcsán látható, hogy 105 válaszadó tehetségpont közül mindössze 24 helyen végeztek tehetség tanácsadást online módszerekkel a hátrányos helyzetű fiatalok számára. Megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű tehetségeknél az online módszerrel tartott tanácsadás kevésbé hatékony, a fiataloknak nehezebb az online módon való kapcsolattartás, kevésbé bevonhatóak a beszélgetésbe, sajnos sok helyen technikai problémák, informatikai eszközök hiánya, internetkapcsolat és a zavartalan körülmények hiánya nehezítik az online módszerekkel megvalósuló tanácsadást. Mindezen információk alapján különös figyelmet igényel az online tevékenységek előtérbe helyeződése kapcsán az, hogy a tehetséggondozó tevékenységek elvégzéséhez a hátrányos helyzetű tanulók körében eszközök biztosítása is szükséges lehet a feladatok megkezdése előtt annak érdekében, hogy megfelelő időintervallumban, megfelelő szakmai színvonalon haladjanak a fejlesztési tevékenységek.

Annak érdekében, hogy a hálózatosodás, a jó gyakorlatok megosztása teljes körű lehessen, információt kértünk arra vonatkozóan, hogy az elmúlt 3 évben a tehetségpontokban sor került-e olyan együttműködésre más tehetségponttal, tehetségsegítő tanáccsal, civil szervezettel vagy egyéb, tehetséghálózaton kívüli intézménnyel, szervezettel, mely kifejezetten a hátrányos helyzetű tehetségekkel volt kapcsolatos.

25. diagram: Hátrányos helyzetű tanulók tehetséggondozása kapcsán kötött együttműködések számadata

A 129 válaszadó tehetségpont közül 54 intézményben került sor együttműködésre más hátrányos helyzetű tehetségekkel foglalkozó intézménnyel, amely több mint 40%. Az együttműködések arányszáma jónak mondható, hiszen az intézmények közel fele folyamatosan együttműködik, tapasztalataikat megosztják, szakmailag összedolgoznak.

26. Diagram: A hátrányos helyzetű gyerekek tehetségefejlesztése kapcsán kötött szakmai együttműködések tematikus megoszlása

Azoknál a tehetségpontoknál, ahol történt együttműködés az elmúlt 3 évben más szervezettel, az együttműködés lényege nagy százalékban az egymás közötti tapasztalatok megosztása volt, de sok együttműködés történt közös, szabadidős programok megszervezése kapcsán is.

Az együttműködés témájaként többen jelölték meg a közös versenyek szervezését, nevelőtestületen átívelő képzések tartását, vagy a pályaorientációs tanácsadás közös megtartását, esetleg a tanulók mentorálását is.

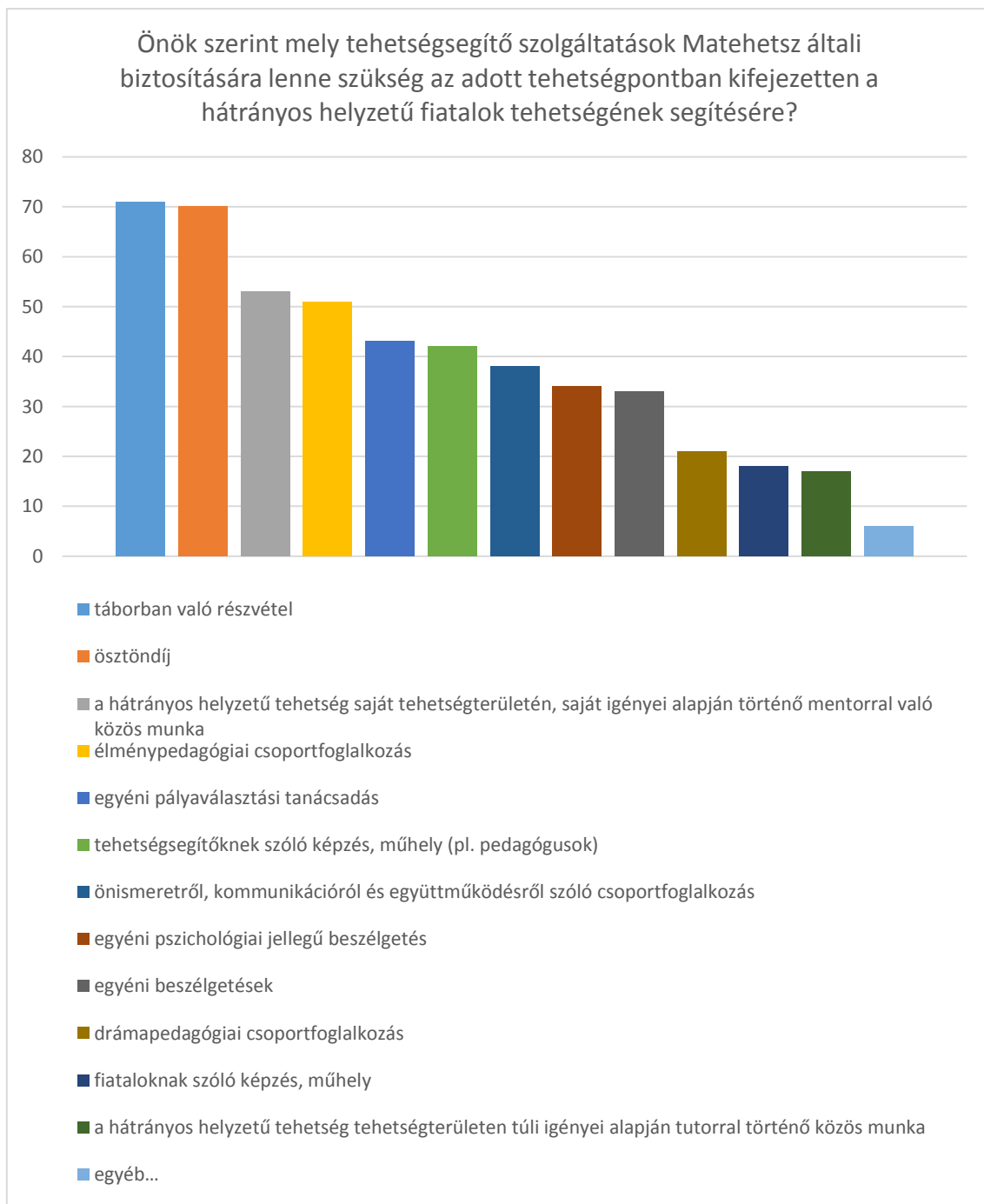
A tehetségpontok az alábbi intézményeket jelölték meg együttműködő partnerként a teljesség igénye nélkül:

- ELTE mentorprogram
- Református Tanoda
- Arany János Tehetséggondozó Programok
- MCC Roma Tehetség Program
- BME Coach Mentorprogram
- Bibó Tehetséggondozó tábor
- Család Barát Egyesület
- Igazgyöngy Alapfokú Művészeti Iskola
- Steinberger Alapítvány
- Evangélikus Roma Szakkollégium

- Snétberger Alapítvány
- Lázár Péter-Kedvesház esélyteremtő program
- Tehetségkapu Program
- Tehetségműhely Alapítvány

Látható, hogy az egészséges étkezéstől az egyetemi felvételi programokon át a kifejezetten hátrányos helyzetű tanulóknak létrehozott tehetségsegítő, vagy szociális programokon át minden partner megtalálható a listában.

Összegezhető, hogy az együttműködésre hajlandó intézmények, szakemberek tág ismeretekkel rendelkeznek az esetleges közös, vagy további fejlesztő lehetőségekről. Az együttműködésben részt nem vevő tehetségpontok esetében felmerül, hogy ilyen típusú ismeretek hiányában marad el a közös munka. Mindezek ismeretében szükségesnek ítéltük, hogy felmérjük, a későbbiekben a hátrányos helyzetű fiatalok fejlesztéséhez milyen eszközök és szolgáltatások lennének szükségesek akár intézményi, akár egyéni szinten.

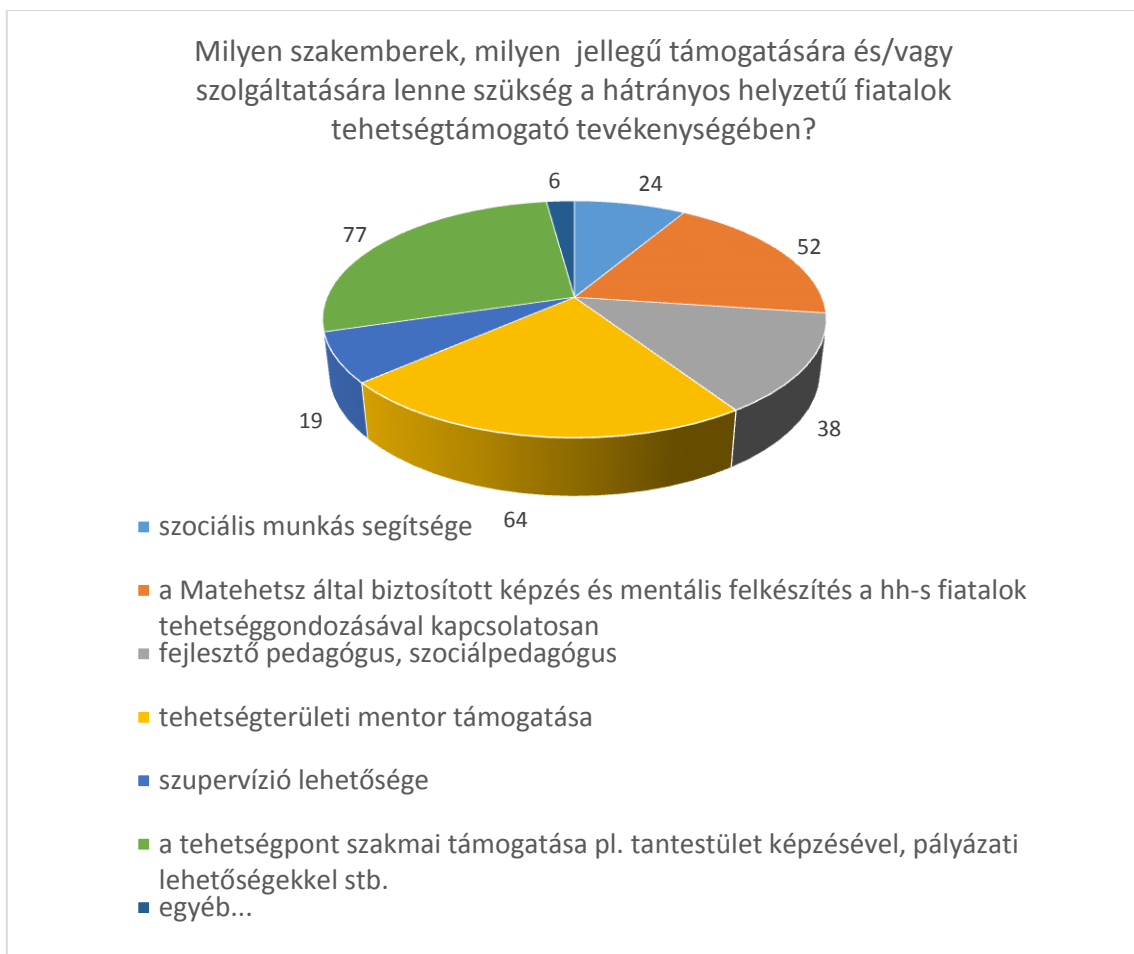
27. Diagram: Hátrányos helyzetű tanulók tehetségfejlesztéséhez szükséges eszközök és szolgáltatások szükségességi mátrixa

A hátrányos helyzetű fiatalok tehetségének segítésében a Matehetsz általi szolgáltatások közül a legnagyobb igény a fiataloknak szervezett táborokban való részvételre lenne. A Matehetsz ösztöndíj programja is nagy népszerűségnek örvend, igény mutatkozik továbbra is az ösztöndíj pályázatokra, aminek összegéből a fiatalok többnyire a tehetségüket támogató eszközöket, hangszereket, sportszereket vásároltak. Sok tehetségpont igényelné a mentorprogramot: a hátrányos helyzetű fiataloknak is hasznára válna, ha saját

tehetségterületüknek megfelelő mentorral dolgozhatnának együtt. Az egyéni, személyes beszélgetések közül sokan szeretnék pályaválasztási tanácsadást vagy egyéni pszichológiai jellegű beszélgetést szakemberrel. Továbbra is igény mutatkozik a csoportos foglalkozások megtartására önismeret, kommunikáció és drámapedagógia témákban, valamint a pedagógusok számára képzések és műhelybeszélgetések biztosítására a tehetséggondozás témáiban.

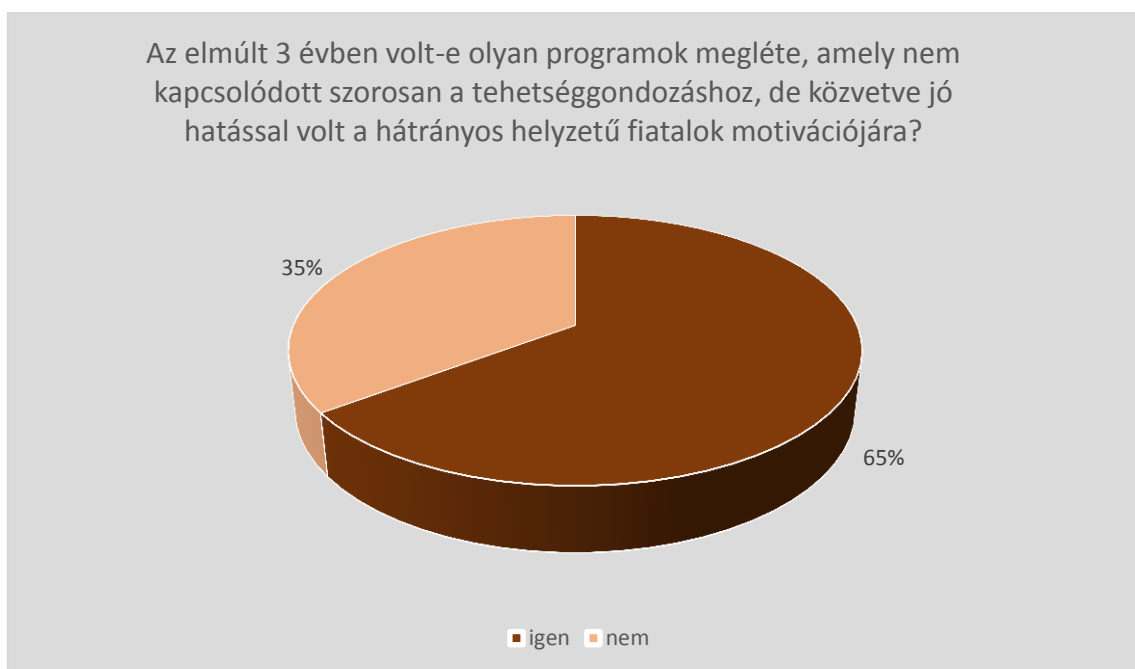
Az egyéb kategóriában a válaszadók többségében anyagi segítséget javasoltak a szükséges támogatásra a programok megvalósításához, eszközök beszerzéséhez, illetve pályázati lehetőségeket a pedagógusok munkájának anyagi és erkölcsi elismeréséhez, valamint a szülőknek szervezett képzéseket és műhelybeszélgetéseket.

A kérdőív összeállítása során kíváncsiak voltunk arra is, hogy az eszközökön, vagy szolgáltatásokon túl milyen további szakértelem biztosítására lenne szükség a fejlesztések megvalósításához.

28. Diagram: A fejlesztési folyamatokba bevonandó szakemberek szakmai kompetenciájának meghatározási listája

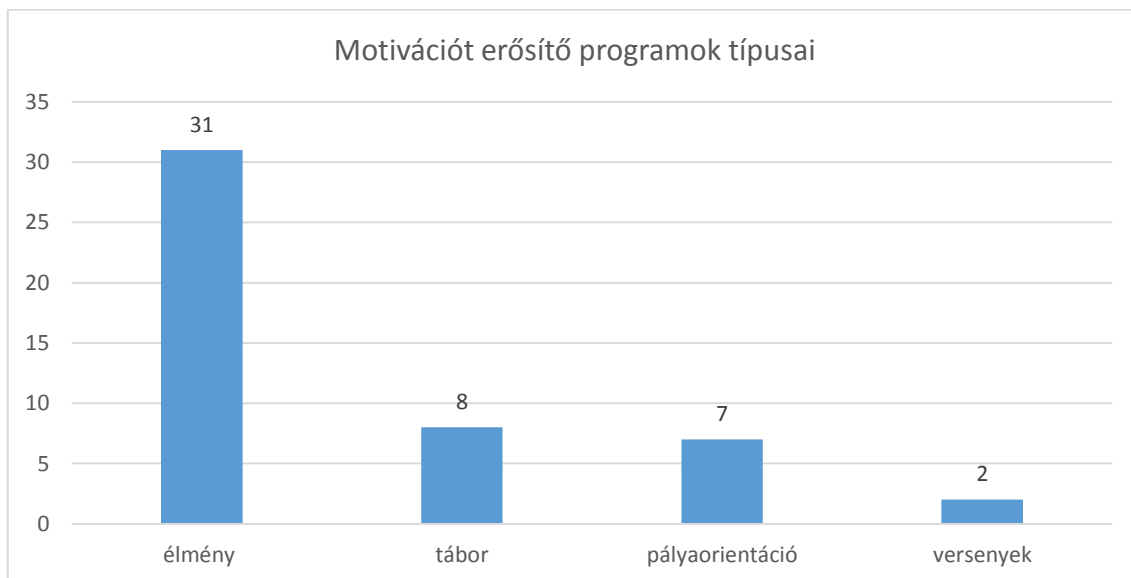
A válaszok alapján a legtöbb tehetségpontban a szakmai támogatásra, a tantestület és a pedagógusok egyéni képzésére, valamint pályázati lehetőségekre lenne szükség a hátrányos helyzetű fiatalok tehetségtámogató tevékenységéhez. Kiemelkedő igény mutatkozik a tehetségterületi mentorok bevonására és támogatására, valamint a MATEHETSZ által biztosított speciális hátrányos helyzetű tehetséggondozást érintő képzésekre, és a szakemberek mentális felkészítésére. A válaszadók szerint a tehetségtámogató tevékenységhez nélkülözhetetlen még a fejlesztő pedagógusok és szociálpedagógusok szakértelme, jelenléte a tehetségpontokban, valamint a folyamatos szupervízió és szakmai támogatás lehetősége is. Az egyéb kategóriában elsősorban pszichológus közvetlen segítségét, több szempontúan felhasználható pénzügyi támogatást, és ingyenesen elérhető programok biztosítását jelölték meg a kérdőívet kitöltők.

29. Diagram: A motiváció erősítésére szervezett programok meglétének arányszáma

A kérdőívet kitöltött tehetségpontok válaszaiból kiderül, hogy 65%-nál megvalósult olyan program az elmúlt 3 évben, ami nem kapcsolódott szorosan a tehetséggondozáshoz, de jó hatással volt a hátrányos helyzetű fiatalok motivációjára. Ez a számadat igen magasnak tekinthető, amely alapján közvetve alátámasztható, hogy a tehetség kibontakozásának egyik alapfeltétele, azaz a tanulók motivációja a hátrányos helyzetű diákok körében is fejleszthető, és nem feltétlenül közvetlen tehetségfejlesztő tevékenységekkel. Kíváncsiak voltunk arra is,

hogy melyek voltak azok a tevékenységek, amelyek a motivációt ilyen magas arányban erősíteni tudták ebben a speciális célcsoportban.

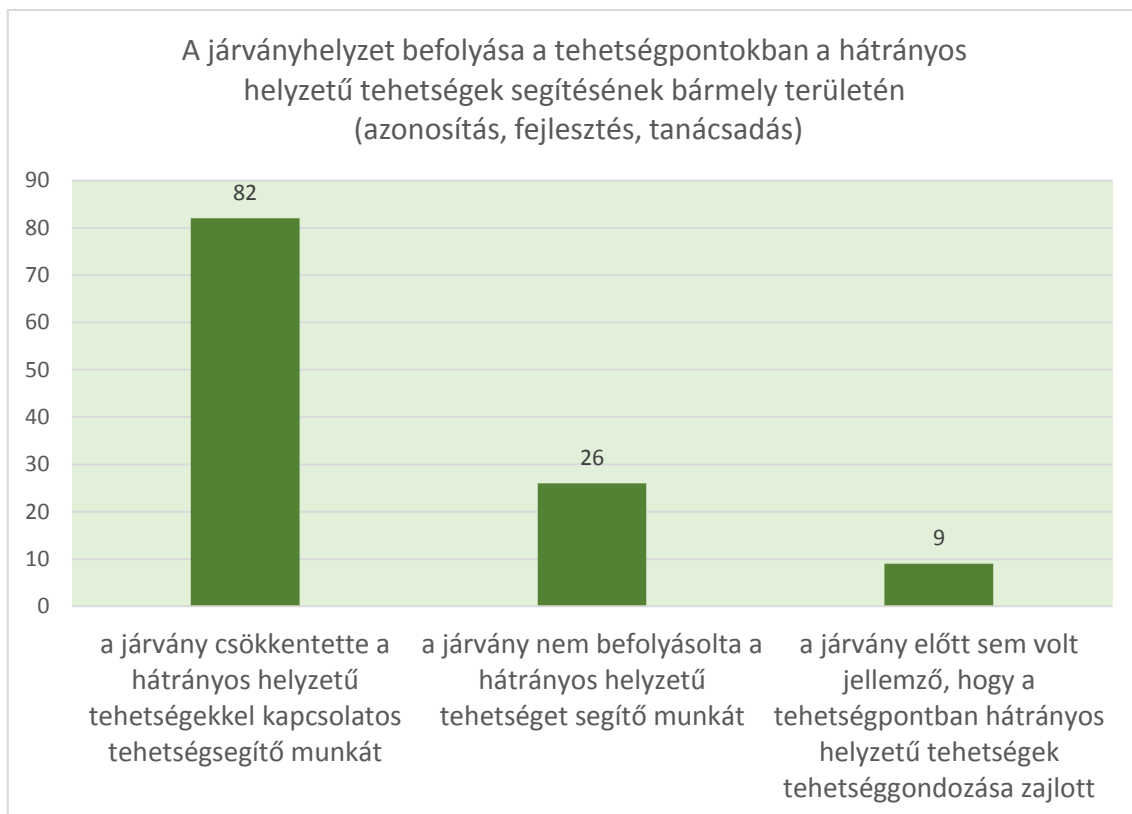
30. Diagram: A hátrányos helyzetű célcsoportban végzett motivációerősítő programok típusai adattábla

A válaszok alapján látható, hogy a legtöbb tehetségpont élmény, valamint „aha”¹ alapú programot biztosított a hátrányos helyzetű fiatalok számára az elmúlt 3 évben. Ezek között például megvalósultak közös kirándulások, színházi programok, koncertek, múzeumlátogatások, közösségépítő programok, sportrendezvényeken való részvétel, valamint a tanulók szüleit is bevonó családi napok, vetélkedők is. A programok mellett, hogy új, és motiváló élményt adtak, egyben a gondolkodás fejlesztését is elősegítették.

Több tehetségpont szervezett saját hatáskörben is a hátrányos helyzetű fiataloknak táborokat, valamint részt vehettek az intézményen belül szervezett pályaorientációs programokon, versenyeken.

Az intézményi, tehetségpontokban és vonzáskörzetükben szervezett motivációs és tehetségsegítő programokat, közvetlen fejlesztéseket a pandémiás környezet befolyásolhatta, ezért erre is kitért a kérdőíves felmérés.

¹„aha” élmény: Az aha-élmény a megoldás váratlan, intuíción (beleérzésen) alapuló felmerülése a problémamegoldás, gondolkodás során, egy addig nem értett probléma, helyzet hirtelen megértése. A fogalmat Karl Bühler vezette be. Aha-élmény megjelenhet a gondolkodási erőfeszítés közepette, de olyan pillanatban is, amikor egész mással foglalkozunk. Gyakran a megoldás közelségének érzése előzi meg. Az aha-élményt megelőző időszakban a feltételezések szerint vagy nem tudatos gondolkodási folyamatok zajlanak, vagy az előzetesen sikertelen megoldási ötletek, lényegtelen részletek elhalványulása.

31. Diagram: Pandémiás helyzet okozta közvetlen hatások adattábla

A válaszadók közül 82 tehetségpont, azaz 70% szerint a járvány csökkentette a hátrányos helyzetű tehetségekkel kapcsolatos közvetlen tehetségsegítő munkát, hátráltatta annak eredményességét és hatékonyságát egyaránt. A válaszadók 22%-a azonban azon a véleményen van, hogy a járvány nem befolyásolta a hátrányos helyzetű tehetségeket segítő munkát, nem volt érdemi hatása a közös tevékenységekre. A visszajelzések csupán 8%-a jelöli, hogy a járvány előtt sem volt jellemző, hogy a tehetségpontban hátrányos helyzetű tehetséggondozás zajlott, így azt a járványhelyzet sem tudta befolyásolni. A fentiekben kifejtettek és a jelen kérdésre adott válaszok alapján továbbra is megerősítést nyert, hogy ahol folyik hátrányos helyzetű tehetségekkel fejlesztő tevékenység, ott a digitális támogatás, a közvetlen elérés online megoldásainak technikai támogatása elengedhetetlen lenne.

A kérdőív zárásaként lehetőséget biztosítottunk arra, hogy a nem érintett kérdéskörökben egyedi véleményt vagy javaslatot is megfogalmazhassanak a válaszadó tehetségpontok. A kérdés során azt is megkérdeztük, hogy a tehetségpontoknak még mire lenne szükségük ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű tehetségek felismerése, fejlesztése, tanácsadása hatékonyan működjön.

A fenti kérdésre érkezett szabad szavas válaszokat az áttekintés után az alábbi felsorolásba rendeztük össze, nagyrészt tematikus formába rendszerezve, csoportosítva, összegyűjtve. A felsorolás sorrendje nem jelöl rangsort, vagy fontossági sorrendet a válaszok előfordulása tekintetében, mindegyik egyaránt és együttesen fontos a hátrányos helyzetű fiatalok fejlesztésében:

- megfelelő minőségű számítógépek, technikai eszközök, informatikai háttér, melyeket a mindennapi életben, online oktatásban használhatnak, hogy a tehetség megmutatkozhasson, felismerhetővé váljon, a tehetséggondozás folyamatosan biztosított lehessen;
- bevont pedagógusok, logopédusok, pszichológusok, fejlesztő-, segítő szakemberek, pedagógiai asszisztensek, tutorok, mentorok, akik rendszeresen foglalkoznak a fiatalokkal;
- segítő szakemberek számára nyújtott továbbképzések, jógyakorlatok megosztása, műhelymunkák, jól működő mentorrendszer, az iskolák speciális helyzetéhez alkalmazkodó tematikus képzések, rendszeres szakmai szupervízió;
- fejlesztő eszközök a teljesség igénye nélkül: vizuális eszközök, játékok, anyagok, bábok, kézműves kellékek, hangszerek
- szülők érzékenyítéséhez szervezett programok;
- színes, sokrétű programok, melyek felkeltik a diákok érdeklődését: első táborozás, kirándulás, élménnyel teli programok;
- ösztöndíjprogram, ösztöndíj rendszer bővítése: érdekeltté tenni a tehetségeseket, ne csak az ösztöndíj és kollégiumi elhelyezés miatt tanuljanak, hanem ráeszméljenek a tanulás hosszú távú lehetőségeire, előnyeire;
- színteret biztosítani az egyéni tehetségterületi bemutatkozáshoz, ami országos ismeretséget hozhat;
- ingyenesen hozzáférhető tesztek, melyek kiértékelik a válaszokat, illetve a tehetségek felismerését segítő elektronikus kérdőív;
- programokat nyújtó pályázatok; szabadon felhasználható pályázatok, melyek a helyi igényekhez és szükségletekhez igazodnak;
- pedagógusok motiválása, feladataik mennyiségének optimalizálása annak érdekében, hogy a mentorálási, tanácsadási, egyéni foglalkozásokat hatékonyan tudják ellátni,

ezek beépítése a kötelező óraszámába; magasabb számú órakedvezmény a tehetségesekkel foglalkozóknak;

- anyagi segítség, forrás biztosítása;
- pedagógusok erkölcsi és anyagi megbecsülése, elismerése, anyagi támogatása a tehetséggondozó tevékenységei tekintetében is;
- hatékony szűrő módszerek a tehetségígéreteknek;
- lélekgondozás, lelki támogatás;
- családok támogatása, munkahelyteremtés a hátrányos helyzet csökkentésére;
- uniós ciklushoz igazodó programterv a Matehetsz és az AJTP intézményi egyesületével, mindkét szervezet programjaiban is aktív pedagógusaival;
- a kistélepülések tehetséges fiataljainak bevonása a felsőoktatásba és az innovatív szakmai fejlesztésekbe;
- kiemelt odafigyelés vidéken, falun, kistélepülések területein a hátrányos helyzettel kapcsolatban;
- tréningek, műhelyek, összejövetelek, ahol a HH-s hallgatók találkozhatnak egymással, megoszthatják, megbeszélhetik tapasztalataikat, mesélhetnek életútjukról;
- kommunikációs csatornák javítása a szülők és a pedagógusok irányában;
- szemlélet fejlesztése, mélyítése a hátrányos helyzetű tanulók tehetségfejlesztése céljából is, előadások, szakmai találkozók a témában.

Összességében elmondható, hogy a szakmai fejlesztések, szolgáltatások, eszközök egyedi, általános, és/vagy speciális biztosítása elengedhetetlen feltétele a hátrányos helyzetű tanulók tehetséggondozása során.

3. Összegzés – Matehetsz tehetségpontokban zajló hátrányos helyzetűek bevonásával megvalósuló tehetséggondozó programokról, adatfelvétel – 2021. szeptember

Az adatfelvétel eredményének összefoglalója:

A hátrányos helyzetű tehetségek segítségéről szóló kérdőíves adatfelvételre beérkezett válaszok alapján elmondható, hogy a tehetséggondozó programokon részt vevő gyermekek többsége az általános iskolában tanulók köréből kerül ki, és megfigyelhető, hogy a tehetségazonosítást követően a közvetlen tehetséggondozásra az esetek egy részében (20%) nem kerül sor. Ennek okai között említhető a motiváltság hiánya, a súlyos fegyelmi problémák, a külső tényezők (a hiányzó támogató szülői, gondviselői háttér, eltérő értékrendek, prioritások), amelyek első sorban a hátrányos helyzetből adódnak.

A hátrányos helyzetű tanulókat is bevonó tehetséggondozó programok közül a gazdagító programokon volt a legmagasabb a részvétel. Azok, akiknél megvalósult a tehetséggondozás, többségében részt vettek, jelen voltak a fejlesztő programokon, és a programok ingyenessége nagyban segíti a részvételt.

Hatékony fejlesztő módszerek bizonyultak még a teljesség igénye nélkül: személyes beszélgetés és tanítás az egyéni motiváció okán, az egyedi érzelmi támogatás, az önbizalom növelése, az egyéni és csoportos munkák, valamint a sikerélmény átélésének megerősítése, az integráció, a folyamatos visszacsatolás és következetesség, az élménypedagógiai módszerek alkalmazása, valamint a szociális képességek fejlesztése a család bevonásával.

A hátrányos helyzetűek körében megvalósult egyéni tehetségtanácsadások jellemző témája a pályaorientáció és a továbbtanulás volt.

A válaszadó tehetségpontok körében közel 40%-ban került sor együttműködésre más hátrányos helyzetű tehetségekkel foglalkozó intézménnyel. A továbbiakban fontos lehet a speciális hátrányos helyzetű témát érintő tehetséghálózati fejlesztés, valamint az intézményi szakemberek képzése, mentális felkészítése a feladatra.

A válaszadó tehetségpontok visszajelzései alapján a következőkre lenne szükség ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű tehetségek felismerése, fejlesztése, tanácsadása hatékonyan működjön (a teljesség igénye nélkül):

- megfelelő minőségű technikai eszközök, informatikai háttér,
- felkészült szakemberek, továbbképzések,
- jógyakorlatok megosztása,
- mentorrendszer,
- fejlesztő eszközök,
- a diákok érdeklődését felkeltő sokszínű programok,
- ösztöndíjprogram,
- pedagógusok motiválása és feladataik mennyiségének optimalizálása,
- intézményi anyagi támogatás, pályázatok,
- családok érzékenyítése és támogatása.

4. Mellékletek

1. számú melléklet

Az összeállított kérdőív tematikája:

TEHETSÉGEK KIVÁLASZTÁSA

1. A tehetségpontban folyó tehetséggondozó programokban volt-e hátrányos helyzetű fiatal az elmúlt 3 évben?
  - Igen
  - Nem

2. Ha volt, kérjük, adja meg, hogy a programon részt vett fiatalok hány százaléka hátrányos helyzetű?

3. A tehetséggondozó programon részt vett hátrányos helyzetű fiatalok milyen intézmény/szervezet típusához kapcsolódnak?
  - óvoda
  - általános iskola alsó tagozat
  - általános iskola felső tagozat
  - gimnázium
  - szakképző
  - tanoda
  - egyéb

4. Milyen módszer alapján választották ki a hátrányos helyzetű fiatalokat a tehetséggondozó programokba?
  - osztályfőnök kereste meg Önöket
  - megfigyelés
  - ajánlás
  - intézményi nyilvántartás
  - egyéb módszer

5. Az előző kérdésben bejelölt azonosító módszerek (vagy egyéb) közül Önök milyen hatékony módszereket alkalmaztak a különböző okoknál fogva (anyagi, környezeti, magatartásbeli stb.) hátrányos helyzetű tehetséges gyerekek azonosításához?
6. Találkoztak-e olyan helyzettel, hogy a hátrányos helyzetű fiatal tehetségazonosítása megtörtént, de nem került sor gondozásra?
- igen
  - nem
  - egyéb
7. Ha igen, mi volt ennek az oka?
8. Az elmúlt 3 évben azonosítottak-e hátrányos helyzetű tehetséget a digitális oktatásban/tehetséggondozásban?
- igen
  - nem
9. Ha igen, hogyan azonosították online beválogatással a hátrányos helyzetű fiatal?

TEHETSÉGGONDOZÓ PROGRAMOK

10. A hátrányos helyzetű fiatalok milyen tehetséggondozó programban vettek részt?
- gazdagító
  - gyorsító
  - differenciáló
  - ismeretátadó
  - képességet fejlesztő (pl. kommunikáció, stb.)
  - személyiségfejlesztő (pl. önismereti foglalkozás, konfliktuskezelő, kapcsolatteremtő)
  - teljesítményre ösztönző (pl. versenyfelkészítés)
  - új módszereket alkalmazó (pl. tanulásmódszertan)
  - egyéb
11. A programok melyik tehetségterületeket érintették?
- térbeli-vizuális

- logikai-matematikai
- természeti
- testi-kinesztetikus
- interperszonális
- intraperszonális
- zenei

12. Általában mik voltak a tehetségfejlesztő programokon a részvétel jellemzői egy hátrányos helyzetű fiatal esetében?

- minden alkalmon részt vesz
- többször van jelen, mint marad el
- többször marad el, mint jelen van
- lemorzsolódik
- egyéb

13. Amennyiben egy hátrányos helyzetű fiatal kimaradt a programból, annak Önök szerint mi volt az oka?

- elveszíti a motivációt
- szülővel való együttműködés nehézsége
- a fiatal zárkózottsága
- a fiatal szociális kompetenciájának hiánya
- a fiatalra ható külső tényezők, pl. kortársak, testvér, stb.
- külső környezet, edzés, egyéb programok
- kommunikációs, nyelvi problémák
- anyagi nehézségek
- csoport nem fogadja be (kiközösítés miatt, kinézték a csoportból stb.)
- egyéb

14. Nehézséget okozott-e a tehetséggondozó program során a hátrányos helyzetű fiatalok szüleivel/törvényes képviselőivel való kapcsolatfelvétel?

- igen, mert nem voltak elérhetők a szülők
- igen, mert nem voltak nyitottak
- igen, mert a fiatal és szülei közötti viszony problémás
- részben, nem gördítettek akadályt, de nem is voltak közreműködők

- nem okozott nehézséget
- nem kellett felvenni a szülőkkel/törvényes képviselőkkel a kapcsolatot
- egyéb

15. A tehetséggondozó programban való részvételért fizetett-e a hátrányos helyzetű fiatal?

- igen
- nem

16. Önök szerint melyek a leghatékonyabb módszerek a hátrányos helyzetű fiatalok fejlesztésére és miért?

17. Van-e intézményi kimutatásuk, hogy az igazoltan hátrányos helyzetű fiatalok közül hány %-uk ért el kiemelkedő teljesítményt (pl. verseny, szereplés vagy átlag feletti tanulmányi eredmény stb.)?

- igen
- nem

Ha igen, hány százalék? (Kérjük, ha számot szeretne beírni, először jelölje be ezt az opciót!)

TEHETSÉGTANÁCSADÁS

18. Az elmúlt 3 évben az Önök tehetségpontjában sor került-e tehetségtanácsadásra hátrányos helyzetű fiatalok részére?

- igen
- nem

19. Ha sor került, úgy tehetségtanácsadásban részt vevő fiatalok hány százaléka volt hátrányos helyzetű?

20. Mik voltak a tehetségtanácsadások jellemző témái a hátrányos helyzetű fiataloknál?

21. Ki tartotta a tanácsadást?

- pedagógus
- iskolapszichológus
- külső szakértő
- coach

- mentálhigiénés szakember
- szociális munkás
- egyéb

22. Részt vett-e tanácsadáson a fiatal szülője, hozzátartozója?

- igen
- nem
- részben jelen volt

23. Milyen hosszán tartott a tanácsadások többsége?

- 1 alkalommal
- 1-3 alkalom között
- több mint 3-szor találkoztak

24. Végeztek-e tehetségpontban az elmúlt 3 évben a hátrányos helyzetű tehetségek részére tehetségtanácsadást online módszerekkel?

- igen
- nem

25. Ha igen, mik a tapasztalatok?

EGYÜTTMŰKÖDÉS

26. Az elmúlt 3 évben az Önök tehetségpontjában sor került-e olyan együttműködésre más tehetségponttal, tehetségsegítő tanáccsal, civil szervezettel vagy egyéb, tehetséghálózaton kívüli intézménnyel, szervezettel, mely kifejezetten a hátrányos helyzetű tehetségekkel volt kapcsolatos?

- Igen
- Nem

27. Ha igen, úgy kérjük, írja le néhány mondatban az együttműködés lényegét!

Szövegmező

EGYÉB

28. Önök szerint mely tehetségsegítő szolgáltatások Matehetsz általi biztosítására lenne szükség az adott tehetségpontban kifejezetten a hátrányos helyzetű fiatalok tehetségének segítésére?

- ösztöndíj
- egyéni pályaválasztási tanácsadás
- egyéni beszélgetések
- egyéni pszichológiai jellegű beszélgetés
- önismeretről, kommunikációról és együttműködésről szóló csoportfoglalkozás
- élménypedagógiai csoportfoglalkozás
- táborban való részvétel
- drámapedagógiai csoportfoglalkozás
- a hátrányos helyzetű tehetség saját tehetségterületén, saját igényei alapján történő menttorral való közös munka
- a hátrányos helyzetű tehetség tehetségterületen túli igényei alapján ttorral történő közös munka
- tehetségsegítőknél szóló képzés, műhely (pl. pedagógusok)
- fiataloknak szóló képzés, műhely
- egyéb

29. Önök szerint milyen szakemberek, milyen jellegű támogatására és/vagy szolgáltatására lenne szükség a hátrányos helyzetű fiatalok tehetség-támogató tevékenységében?

- szociális munkás segítsége
- a Matehetsz által biztosított képzés és mentális felkészítés a hh-s fiatalok tehetséggondozásával kapcsolatosan
- fejlesztő pedagógus, szociálpedagógus
- tehetségterületi mentor támogatása
- szupervízió lehetősége
- a tehetségpont szakmai támogatása pl. tantestület képzésével, pályázati lehetőségekkel stb.
- egyéb

30. Az elmúlt 3 évben volt-e olyan program az Önök tehetségpontjában, amely nem kapcsolódott szorosan a tehetséggondozáshoz, de közvetve jó hatással volt a hátrányos helyzetű fiatalok motivációjára?

- igen
- nem

31. Ha volt ilyen, kérjük, egy kicsit bővebben írja le a programot!

32. A járvány hogyan befolyásolta az Önök tehetségpontjában a hátrányos helyzetű tehetségek segítésének bármely területét (azonosítás, fejlesztés, tanácsadás)?

- a járvány nem befolyásolta a hátrányos helyzetű tehetséget segítő munkát
- a járvány csökkentette a hátrányos helyzetű tehetségekkel kapcsolatos tehetségsegítő munkát
- a járvány előtt sem volt jellemző, hogy a tehetségpontban hátrányos helyzetű tehetségek tehetséggondozása zajlott
- egyéb

33. Kérjük, hogy foglalja össze, hogy mire lenne szüksége az Önök tehetségpontjának ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű tehetségek felismerése, fejlesztése, tanácsadása hatékonyan működjön? Kérjük térjen ki olyan részletekre is, amiket nem kérdeztünk meg, de az Önök tehetségpontjának fontos lenne!

2. számú melléklet

Matehetsz – Hátrányos helyzetet érintő további szakmai elemzések és kérdőíves felmérések

- A Matehetsz 2021 nyarán, az EFOP-3.2.1.-15 Tehetségek Magyarországá kiemelt projekt hosszabbításai időszakában, a hátrányos helyzetű fiatalok tutorálására fókuszáló kérdőíves felmérést végzett, mely eredménye itt olvasható:
<https://tehetseg.hu/aktualis/matehetsz-hatranynos-helyzetet-erinto-szakmai-elemzes-es-kerdoives-felmeres-2021>
- Hátrányos helyzetű tehetségek segítéséről szóló kérdőíves felmérés és eredményei:
https://tehetseg.hu/sites/default/files/hatranynos_helyzetet_erinto_kerdoives_felmeres_matehetsz_2021_0.pdf
- Felmérés a hátrányos helyzetű tehetségek segítéséhez az EFOP-3.2.1 Tehetségek Magyarországá kiemelt projekt keretében megvalósult programok és a rendelkezésre álló háttéranyagok, valamint egyedi tutor felmérés alapján:
https://tehetseg.hu/sites/default/files/hatranynos_helyzetet_erinto_szakmai_elemzes_matehetsz_2021_0.pdf